

Пралог

Тэхаскі алень, што драмаў у цішыні начной саванны, здрыгаецца, пачуўшы тупат конскіх капытоў.

Але ён не пакідае свайго логава, нават не ўстае на ногі. Не яму аднаму належаць гэтыя прасторы — дзікія стэпавыя коні таксама пасвяцца тут начамі. Ён толькі злёгка падымае галаву — над высокай травой паказваюцца яго рогі — і слухае: ці не паўторыцца гук?

Зноў даносіцца тупат капытоў, але цяпер ён гучыць інакш. Можна адрозніць звон металу, удар сталі аб камень.

Гэты гук, такі трывожны для аленя, выклікае хуткую перамену ў яго паводзінах. Ён імкліва ўскаквае і імчыцца па прэры; але хутка ён спыняецца і азіраецца назад, не разумеючы: хто патрывожыў яго сон?

У ясным месячным святле паўднёвай ночы алень пазнае найзлейшага свайго ворага — чалавека. Чалавек набліжаецца вярхом на кані.

Ахоплены інстынктыўным страхам, алень гатовы ўжо зноў бегчы; але штосьці ў абліччы конніка — штосьці ненатуральнае — прыкоўвае яго да месца.

З дрыжанням ён амаль садзіцца на заднія ногі, паварочвае назад галаву і працягвае глядзець — у яго вялікіх карых вачах адлюстроўваецца страх і разгубленасць.

Што ж прымусіла аленя так доўга ўглядацца ў

дзіўную фігуру?

Конь? Але гэта звычайны конь, асядланы, закілзаны, у ім няма нічога, што магло б выклікаць здзіўленне ці трывогу. Можа, аленя напалохаў коннік? Так, гэта ён палохае і прымушае здзіўляцца – у яго абліччы ёсць нешта пачварнае, жудаснае.

Сілы нябесныя! У конніка няма галавы!

Гэта відавочна нават для неразумнай жывёліны. Яшчэ хвіліну глядзіць алень разгубленымі вачамі, як бы сілячыся зразумець: што гэта за нябачаная пачвара? Але, ахоплены жахам, алень зноў бяжыць. Ён не спыняецца да таго часу, пакуль не пераплывае Ляону і імклівая плынь не аддзяляе яго ад жахлівага конніка.

Не звяртаючы ўвагі на спалоханага аленя, як быццам нават не заўважаючы яго прысутнасці, коннік без галавы працягвае свой шлях.

Ён таксама накіроўваецца да ракі, але, здаецца, нікуды не спышаецца, а рухаецца павольным, спакойным, амаль цырыманіяльнымі шагам.

Нібы захоплены сваімі думкамі, коннік адпусціў павады, і конь яго час ад часу пашчывае траву. Ні голасам, ні рухам не падганяе ён каня, калі той, напалоханы брэхам каётаў, раптам ускідвае галаву і з храпам спыняецца.

Здаецца, што ён пад уладай нейкіх глыбокіх пачуццяў, і дробязі не могуць вывесці яго з задуменнасці.

Ні адным гукам не выдае ён сваёй тайны. Напалоханы алень, конь, воўк і паўночны месяц — адзіныя сведкі яго маўклівых роздумаў.

На плечы конніка накінута серапе, якое пры парыве ветру прыўзнямаецца і адкрывае частку яго фігуры; на нагах у яго гетры са шкуры ягуара. Абаронены ад начной сырасці і трапічных ліўняў, ён едзе ўперад, маўклівы, як зоркі, што мігаюць над ім, бесклапотны, як цыкады, што стракочуць у траве, як начны ветрык, што забаўляецца складкамі яго адзення.

Нарэшце штосьці, відаць, парушыла задуменнасць конніка — яго конь паскорыў крок. Вось конь трасянуў галавой і радасна заржаў — з выцягнутай шыяй і раздутымі ноздрамі ён бяжыць уперад трушком і хутка ўжо скача галопам: блізкасць ракі — вось што прымусіла каня імчацца хутчэй.

Ён не спыняецца да таго часу, пакуль не пагружаецца ў празрыстую плынь так, што вада даходзіць конніку да каленяў. Конь прагна п'е; наталіўшы смагу, ён перапраўляецца цераз раку і хуткай рыссю ўзбіраецца па крутым беразе.

Наверсе коннік без галавы спыняецца, як бы чакаючы, пакуль конь атрасецца ад вады. Чуецца ляск збруі і страмёнаў — нібы гром загрузкатаў у белым воблаку пары.

З гэтага арэолу з'яўляецца коннік без галавы; ён зноў працягвае свой шлях.

Мабыць, конь, якога падганяюць шпоры і накіроўвае рука седака, больш не збіваецца з дарогі, а бяжыць упэўнена ўперад, нібы па знаёмай сцежцы.

Наперадзе, да самага гарызонта, распасціраюцца бязмежныя прасторы саванны. На нябесным блакіце вырысоўваецца сілуэт загадкавай фігуры, падобнай да пашкоджанай статуі кентаўра; ён паступова аддаляецца, пакуль зусім не знікае ў таямнічым змроку месячнага святла.

1 ВЫПАЛЕНАЯ ПРЭРЫЯ

Паўднёвае сонца ярка свеціць з бязвоблачнага блакітнага неба над бязмежнай раўнінай Тэхаса каля ста міль на поўдзень. ад старога іспанскага горада Сан-Антоніо-дэ-Бехар. У залатых промнях вырысоўваюцца прадметы, незвычайныя для дзікай прэрыі, — яны гавораць аб прысутнасці людзей там, дзе не відаць прымет чалавечага жыцця.

Нават на вялікай адлегласці можна разгледзець, што гэта фургоны; над кожным — паўкруглы верх з беласнежнага палатна.

Іх дзесяць — занадта мала для гандлёвага каравана ці ўрадавага абозу. Хутчэй за ўсё яны належаць якому-небудзь перасяленцу, што высадзіўся на беразе заліва і цяпер накіроўваецца ў адно з новых паселішчаў на рацэ Ляоне.

Выцягнуўшыся доўгай чарадой, фургоны паўзуць па саванне так павольна, што іх рух амаль непрыметны, і толькі па іх узаемнаму становішчу ў доўгім ланцугу абозу можна пра гэта здагадацца. Цьмяныя сілуэты паміж фургонамі сведчаць аб тым, што яны запражаныя; а тое, як уцякае спалоханая антылопа і ўзлятае з крыкам краншнэп, выдае, што абоз рухаецца. І звер і птушка не разумеюць: што за дзіўная пачвара ўварвалася ў іх дзікія ўладанні?

Ва ўсёй прэрыі не відаць ніякага руху: ні птушкі ў

палёце, ні звера ў бегу. У гэты спякотны паўдзённы час усё жывое ў прэрыі замірае ці хаваецца ў цянік. І толькі чалавек з яго славалюбствам і сквапнасцю парушае законы трапічнай прыроды і кідае выклік пякучаму сонцу.

Так і гаспадар абозу, нягледзячы на знясільваючую паўдзённую спёку, працягвае свой шлях.

Кожны фургон запрэжаны васьмію моцнымі муламі. Яны вязуць вялікую колькасць харчовых, прыпасаў, дарагуя, можна нават сказаць, раскошную мэблю, чорных рабынь і іх дзяцей; чарнаскурія нявольнікі ідуць пяшком побач з абозам, а некаторыя стомлена плятуцца ззаду, ледзь пераступаючы зраненымі босымі нагамі. Уперадзе едзе лёгкая карэта, запрэжаная дагледжанымі кентукскімі муламі; на яе козлах чорны фурман у ліўрэі млее ад спёкі. Усё гаворыць аб тым, што гэта не бедны пасяленец з паўночных штатаў шукае сабе новую радзіму, а багаты жыхар Поўдня, які ўжо набыў маёнтак і едзе туды са сваёй сям'ёй, маёмасцю і рабамі.

І на самай справе, абоз належыць плантатару, які высадыўся з сям'ёй у Індыяноле, на беразе заліва Матагорда, і цяпер перасякае прэрыю, накіроўваючыся да сваіх новых уладанняў.

Сярод коннікаў, якія суправаджаюць абоз, як заўсёды, уперадзе едзе сам плантатар, Вудлі Пойндэкстэр, — высокі, хударлявы чалавек гадоў пяцідзесяці, з бледным, хваравіта жаўтаватым тварам і з ганарліва суровай постаццю. Адзеты

ён проста, але багата. На ім свабоднага крою кафтан з альпака, камізэлька з чорнага атласу і нанкавыя панталоны. У выразе камізэлькі бачна кашуля з найтанчэйшага палатна, перахопленая ля каўняра чорнай стужкай. На нагах, усунутых у страмёны, чаравікі з мяккай дублёнай скуры. Ад шырокага саламянага капелюша на твар плантатара падае цень.

Побач з ім едуць два коннікі, адзін справа, другі злева: гэта юнак гадоў дваццаці і малады чалавек гадоў на шэсць-сем старэйшы.

Першы — сын Пойндэкстэра. Адкрыты, жыццярадасны твар юнака зусім не падобны на суровы твар бацькі і на змрочную фізіяномію трэцяга конніка — яго кузена.

На юнаку французская блуза з баваўнянай тканіны нябесна-блакітнага колеру, панталоны з таго ж матэрыялу; гэты касцюм — самы прыдатны для паўднёвага клімату — вельмі да твару юнаку, таксама як і белая панама.

Яго дваюрадны брат — адстаўны афіцэр-валанцёр — адзеты ў ваенную форму з цёмна-сіняга сукна, на галаве ў яго суконная фуражка.

Яшчэ адзін коннік скача непадалёк; у яго таксама белая скура — праўда, не зусім белая. Грубыя рысы яго твару, дзяшовае адзенне, плётка, якую ён трымае ў правай руцэ, лоўка ёю шчоўкаючы, — усё гаворыць за тое, што гэта наглядчык за чарнаскурымі, іх мучыцель.

У «карыёле» — лёгкай карэце, якая ўяўляе нешта

сярэдняе паміж кабрыялетам і ландо, сядзяць дзве дзяўчыны. У адной з іх скура асяшляльна белая, у другой – зусім чорная. Гэта адзіная дачка Вудлі Пойндэкстэра і яе чарнаскурая служанка.

Падарожнікі едуць з берагоў Місісіпі, са штата Луізіяна.

Сам плантатар – не ўраджэнец гэтага штата; іншымі словамі – не крэол'. Па твары ж яго сына і асабліва па тонкіх рысах яго дачкі, якая час ад часу выглядае з-за фіранак карэты, лёгка здагадацца, што яны нашчадкі французскай эмігранткі, адной з тых, якія больш стагоддзя назад перасеклі Атлантычны акіян.

Вудлі Пойндэкстэр, уладальнік буйных цукровых плантацый, быў адным з найбольш ганарыстых, марнатраўных і хлебасольных арыстакратаў Поўдня. У рэшце рэшт ён разарыўся і вымушаны быў пакінуць свой дом на Місісіпі і пераехаць з сям'ёй і са жменькай неграў, што яшчэ засталіся, у дзікія прэрыі Тэхаса.

Сонца амаль дасягнула зеніту. Вандроўнікі ідуць павольна, наступваючы на ўласныя цені. Расслабленыя нясцерпнай спякотаю, белыя коннікі моўчкі сядзяць у сваіх сёдлах. Нават негры, менш адчувальныя да спёкі, спынілі сваю балбатню, збіліся ў кучкі і маўкліва плятуцца за фургонамі.

Цішыня, пакутлівая, як на хаўтурах, час ад часу перарываецца рэзкім, нібы пісталетны стрэл, шчоўканнем

бізуна ці гучным аксамітавым «уоа», што зрываецца з тоўстых губ то аднаго, то другога чарнаскурага фурмана.

Павольна рухаецца караван, быццам ідзе навобмацак. Уласна кажучы, сапраўднай дарогі няма. Яна абазначана толькі слядамі калёс ранейшых павозак, прыметнымі па раздаўленых сцёблах сакавітай травы.

Нягледзячы на чарапашы крок, мулы, запрэжаныя ў фургоны, робяць усё, што ў іх сілах. Плантатар мяркуе, што да новага маёнтка засталася не болей дваццаці міль. Ён спадзяецца дабрацца туды да надыходу ночы. Па гэтаму ён і вырашыў працягваць падарожжа, не зважаючы на паўдзённую спёку.

Раптам наглядчык дае знак фурманам, каб яны спынілі абоз. Ад'ехаўшы на сотню ярдаў уперад, ён рэзка нацягнуў павады, нібы перад якой-небудзь перашкодай.

Ён імчыць да абозу. У яго жэстах — трывога. Што здарылася? Ці не індзейцы? Казалі, што яны з'яўляюцца ў гэтых месцах.

— Што здарылася, містэр Сансом? — спытаў плантатар, калі коннік наблізіўся.

— Трава выпалена. У прэрыі быў пажар.

— Быў пажар? Але ж зараз прэрыя не гарыць, — хутка пыгае гаспадар абозу, кідаючы неспакойны позірк у бок карэты. — Дзе? Я не бачу дыму.

— Не, сэр, — мармыча наглядчык, — я не казаў, што яна зараз гарыць, я толькі сказаў, што прэрыя гарэла і ўся

зямля стала чорнай, што твая піковая дзясятка.

— Ну, гэта не бяда! Мне здаецца, мы гэтак жа спакойна можам падарожнічаць па чорнай прэрыі, як і на зялёнай.

— Неразумна, Джон Сансом, падымаць вэрхал з-за драбніцы!.. Эй вы, чарнамазья, паварушвайцеся! Бярыся за пугі! Паганяй! Паганяй!

— Але скажыце, капітан Калхаўн, — запярэчыў наглядчык чалавеку, які так рэзка адчытаў яго, — як жа мы знойдзем дарогу?

— А навошта шукаць дарогу? Якое глупства! Хіба мы з яе збіліся?

— Баюся, што так. Слядоў калёс не відаць: яны згарэлі разам з травой.

— Пусцякі! Як быццам нельга перасячы выпалены ўчастак і без слядоў. Мы знойдзем іх на тым баку.

— Так, калі толькі там застаўся другі бок, — прастадушна адказаў наглядчык, які, хоць і быў ураджэнцам усходніх штатаў, не раз бываў і на заходняй ускраіне прэрыі і ведаў, што такое памежнае жыццё. — Нешта яго не відаць, хоць я і з сядла гляджу!..

— Паганяй, чарнамазья! Паганяй! — закрычаў Калхаўн, перарваўшы размову.

Ён прышпорыў каня і паскакаў уперад, даючы гэтым зразумець, што распараджэнне павінна быць выканана.

Абоз зноў рушыў, але, падышоўшы да мяжы

выпаленай прэрыі, раптам спыніўся.

Коннікі з'язджаюцца разам, каб абмеркаваць, што рабіць. Становішча цяжкае — у гэтым усе пераканаліся, зірнуўшы на раўніну, якая расцілалася перад імі.

Навокал не відаць нічога, акрамя чорных прастораў. Нідзе ніякай зеляніны — ні сцяблінкі, ні травінкі. Пажар лютаваў нядаўна — у час летняга сонцастаяння. Спелыя травы і яркія кветкі прэрыі — усё ператварылася ў попел пад разбуральным подыхам агню.

Наперадзе, направа, налева, наколькі хапае зроку, распасціраецца карціна спусташэння. Неба цяпер не блакітнае — яно стала цёмна-сінім, а сонца, хоць і не заслоненае аблокамі, як быццам не хоча тут свяціць і нібы хмурыцца ад віду змрочнай зямлі.

Наглядчык сказаў праўду: не засталася і слядоў дарогі.

Пажар, што спацяліў спелыя травы прэрыі, знішчыў і сляды калёс, якія паказвалі раней дарогу.

— Што ж нам рабіць? — гэта пытанне задае сам плангатар, і ў голасе яго гучыць разгубленасць.

— Што рабіць, дзядзька Вудлі?.. Канешне, працягваць шлях. Рака павінна быць па той бок пажарышча. Калі нам не ўдасца знайсці пераправу на адлегласці паўмілі, мы падымемся ўверх па цячэнню або спустымся ўніз... Там будзе відаць.

— Але гэтак мы заблудзім, Касій!

— Наўрад... Мне здаецца, што выгаралая прастора не

такая вялікая. Не бяда, калі мы крыху саб'ёмся з дарогі: ўсё роўна, рана ці позна, мы выйдзем да ракі ў тым ці іншым месцы.

— Добра, мой друг. Табе лепш ведаць, я даверуся табе.

— Не бойцеся, дзядзька. Мне здаралася быць і не ў такіх перапалках... Уперад, негры! За мной!

І адстаўны афіцэр кінуў самаздаволены позірк у бок карэты, з-за фіранак якой выглянуў цудоўны, крыху ўстрывожаны твар дзяўчыны. Калхаўн прышпорыў каня і самаўпэўнена паскакаў уперад.

Услед за шчоўканнем пугі чуецца тупат капытоў васьмідзесяці мулаў, змешаны з рыпеннем калёс. Фургоны зноў рушылі ў дарогу.

Мулы ідуць шпарчэй. Чорная прастора, нязвыклая для вачэй жывёл, нібы падганяе іх; ледзь паспеўшы даткнуцца да попелу капытамі, яны зноў падымаюць ногі. Маладыя мулы храпуць са страху. Паціху яны заспакойваюцца і ідуць за старэйшымі роўным крокам.

Так караван праходзіць каля мілі. Затым ён зноў спыняецца. Гэта распарадзіўся чалавек, які сам вызваўся быць правадніком. Ён нацягвае павады, але ў позе яго ўжо няма ранейшай самаўпэўненасці. Мабыць, ён заклапочаны, не ведае, куды ехаць.

Ландшафт, калі яго толькі можна так назваць, змяніўся, але не да лепшага. Усё па-ранейшаму чорнае да

самага гарызонга. Толькі паверхня ўжо не роўная: яна стала хвалістай. Ланцугі ўзгоркаў перамяжоўваюцца далінамі. Нельга сказаць, што тут зусім няма дрэў, хаця тое, што ад іх засталася, наўрад ці можна так назваць. Тут былі дрэвы да пажару – алгароба, мескіта і яшчэ некаторыя віды акацыі раслі тут адзінкава і гаямі. Іх перыстае лісце знікла без следу, засталіся толькі абвугленыя ствалы і пачарнелае галлё.

– Ты збіўся з дарогі, мой друг? – пытае плантатар, таропка пад’язджаючы да пляменніка.

– Не, дзядзька, пакуль не. Я спыніўся, каб агледзецца. Нам трэба ехаць вось па гэтай даліне. Няхай караван працягвае шлях. Мы едзем правільна, я за гэта ручаюся.

Караван зноў рушыць. Спускаецца ўніз па схіле, накіроўваецца ўздоўж даліны, зноў узбіраецца па адкосе і на грэбені ўзвышша зноў спыняецца.

– Ты ўсё ж збіўся з дарогі, Каш? – паўтарае сваё пытанне плантатар, пад’язджаючы да пляменніка.

– Чорт вазьмі! Баюся, што твая праўда, дзядзька. Але скажы, які д’ябал мог бы наогул адшукаць дарогу на гэтым папялішчы!.. Не-не! – раптам усклікае Калхаўн, убачыўшы, што карэта пад’ехала зусім блізка. – Мне цяпер усё зразумела. Мы едзем правільна. Рака павінна быць вунь у тым напрамку. Уперад!

І капітан прышпорыў каня, відаць сам не ведаючы, куды ехаць. Фургоны рухаюцца за ім, але з-пад увагі

вазніцаў не выпала збянтэжанаць Калхаўна. Яны заўважаюць, што абоз рухаецца не прама ўперад, а кружыць па далінах паміж гаямі.

Але вось бадзёры вокліч ваятага адразу падымае настрой падарожнікаў. Дружна шчоўкаюць пугі, чуюцца радасныя выкрыкі.

Вандроўнікі зноў на дарозе, дзе да іх праехала, мабыць, з дзясятка павозак. І гэта было зусім нядаўна: сляды калёс і капытоў свежыя, нібы зроблены яны гадзіну назад. Відаць, па выпаленай прэрыі праехаў такі ж караван.

Як і яны, ён, мабыць, браў кірунак да берагоў Ляоны; вельмі верагодна, што гэта ўрадавы абоз, які накіроўваецца ў форт Індж. У такім выпадку застаецца толькі рухацца па яго слядах. Форт знаходзіцца ў тым жа напрамку, толькі крыху далей за новы маёнтак.

Нічога лепшага нельга было і чакаць. Ад збянтэжанаці Калхаўна не застаецца і следу, ён зноў узняўся духам і з пачуццём адкрытага самаздаволення аддае распараджэнне рухацца.

На працягу мілі, а можа, і болей караван ідзе па знойдзеных слядах. Яны вядуць не прама ўперад, а кружаць сярод абгарэлых гаёў. Самаздаволеная ўпэўненасць Касія Калхаўна пераходзіць у змрочны смутак. На твары яго адбіваецца глыбокі адчай, калі ён урэшце здагадваецца, што сляды сарака чатырох калёс, па

якіх яны едуць, былі пакінуты карэтай і дзесяццю фургонамі — тымі самымі, што едуць зараз за ім і з якімі ён прайшоў увесь шлях ад заліва Матагорда.

2 СЛЕД ЛАСО

Не засталоя ніякіх сумненняў, што фургоны Вудлі Пойндэкстэра ішлі па слядах сваіх жа калёс.

– Нашы сляды! – прамармыгаў Калхаўн; зрабіўшы гэта адкрыццё, ён нацягнуў павады і пачаў сыпаць праклёны.

– Нашы сляды? Што ты гэтым хочаш сказаць, Касій? Няўжо мы едзем...

– ...па нашых уласных слядах. Так, іменна гэта я і хачу сказаць. Мы апісалі поўны круг. Глядзіце: вось задні капыг майго каня – адбітак паловы падковы, а вось сляды неграў. Цяпер я пазнаю і месца. Гэта той самы ўзгорак, адкуль мы спускаліся пасля нашага апошняга прыпынку. Вось ужо чартоўскі не пашанцавала – дарэмна праехалі каля дзвюх міль!

Цяпер на твары Калхаўна бачыцца не толькі разгубленасць – на ім з’явілася горкая прыкрасць і сорам. Гэта ён вінаваты, што ў караване няма сапраўднага правадніка. Той, якога нанялі ў Індыяноле, суправаджаў іх да апошняй стаянкі; там, паспрачаўшыся з ганарыстым капітанам, папрасіў разлік і адправіўся назад.

Усё гэта, а таксама празмерная самаўпэўненасць, з якой ён узяўся сам весці караван, вымушаюць цяпер пляменніка плантатара адчуваць пакутлівы сорам. Яго настрой робіцца змрочным, калі набліжаецца карэта і

цудоўныя вочы бачаць яго разгубленасць.

Пойндэкстэр больш не задае пытанняў. Усім цяпер ясна, што яны збіліся з дарогі. Нават басаногія пешаходы пазналі сляды сваіх ног і зразумелі, што ідуць па гэтых месцах ужо другі раз.

Караван зноў спыніўся; коннікі ўзбуджана раяцца. Становішча сур'ёзнае — так думае і сам плантатар. Ён страціў надзею да наступлення цемнаты закончыць падарожжа, як меркавалася раней.

Але гэта яшчэ не самая вялікая бяда. Хто ведае, што чакае іх наперадзе? Выпаленая прэрыя поўная небяспек. Можа стацца, што ім давядзецца правесці тут ноч і не будзе дзе ўзяць вады, каб напаіць мулаў. А можа, і не адну ноч?

Але як жа знайсці дарогу? Сонца пачынае хіліцца да захаду, хаця ўсё яшчэ стаіць занадта высока, каб улавіць, у які бок яно рухаецца; аднак праз некаторы час можна будзе вызначыць кірункі свету.

Але што толку? Нават калі яны даведаюцца, дзе знаходзіцца ўсход, захад, поўнач, поўдзень, нічога не зменіцца — яны згубілі напрамак!

Калхаўн стаў асцярожней. Ён ужо больш не прэтэндуе на ролю правадніка. Пасля такой ганебнай няўдачы ў яго не хапае на гэта смеласці.

Хвілін дзесяць яны раяцца, але ніхто не можа прапанаваць разумны план дзеянняў. Ніхто не ведае, як

вырвацца з гэтай чорнай прэрыі, якая зацягвае чорнай заслонай не толькі сонца і неба, але і твары тых, хто трапіў у яе межы.

Высока ў небе з’явілася чарада чорных грыфаў. яны ўсё набліжаюцца. Некаторыя з іх апускаюцца на зямлю, другія кружацца над галовамі заблудзіўшых падарожнікаў. У паводзінах драпежнікаў ёсць нешта злавеснае.

Прайшло яшчэ дзесяць цяжкіх хвілін. І раптам да людзей вярнулася бадзёрасць: яны ўбачылі конніка, які скакаў прама да абозу.

Якая нечаканая радасць! Хто б мог падумаць, што ў такім месцы можна сустрэць чалавека! Зноў надзея засвяцілася ў вачах вандроўнікаў — у конніку, што набліжаўся да іх, яны бачаць свайго выратавальніка.

— Ён жа едзе да нас, ці не так? — спытаў плантатар, не верачы сваім вачам.

— Так, бацька, ён едзе прама да вас, — адказаў Генры і стаў крычаць і размахваць капелюшом высока над галавой, каб прыцягнуць увагу конніка.

Але гэта было залішне — коннік і без таго заўважыў спынены караван. Ён скакаў галопам і хутка наблізіўся настолькі, што можна было аклікнуць яго.

Ён нацягнуў павады, толькі калі мінуў абоз, і пад’ехаў да плантатара і яго спадарожнікаў.

— Мексіканец, — прашаптаў Генры, зірнуўшы на адзенне незнаёмца.

— Тым лепш, — гэтак жа ціха адказаў яму бацька. — Тады ён напэўна ведае дарогу.

— Нічога мексіканскага ў ім няма, акрамя касцюма, — прамармыгаў Калхаўн. — Я зараз гэта праверу... Buenos dias, cavallero! Esta Vuestra Mexicano? (Добры дзень, кабальера! Вы мексіканец?)

— О не, — адказаў той, усміхнуўшыся. — Я зусім не мексіканец. Я магу гаварыць з вамі па-іспанску, калі хочаце, але мне здаецца, вы лепш зразумеете мяне, калі мы будзем гаварыць па-англійску — гэта ж ваша родная мова? Ці не так?

Калхаўн падумаў, што дапусціў нейкую памылку ў сваёй фразе ці ён справіўся з вымаўленнем, і па гэтаму ўстрымаўся ад адказу.

— Мы амерыканцы, сэр, — адказаў Пойндэкстэр з пачуццём абражанай нацыянальнай годнасці. Затым, нібы баючыся пакрыўдзіць чалавека, ад якога чакаў дапамогі, дадаў: — Так, сэр, мы ўсе амерыканцы, з паўднёвых штатаў.

— Гэта лёгка вызначыць па вашых спадарожніках, — сказаў коннік з ледзь улоўнай пагардлівай усмешкай, зірнуўшы ў бок неграў-нявольнікаў. — Няцяжка заўважыць таксама, — дадаў ён, — што вы ўпершыню падарожнічаеце па прэрыі. Вы збіліся з дарогі.

— Так, сэр, у вас няма ніякай надзеі знайсці яе, калі толькі вы не будзеце так ласкавы і не дапаможаце нам.

— Ці варта гаварыць пра такія дробязі! Зусім выпадкова я заўважыў вашы сляды, калі ехаў па прэрыі. Я зразумеў, што вы заблудзілі, і прыскакаў сюды, каб дапамагчы вам.

— Гэта вельмі высакародна з вашага боку. Мы вам удзячны, сэр. Мяне завуць Пойндэкстэр — Вудлі Пойндэкстэр з Луізіяны. Я купіў маёнтак на беразе Ляоны, паблізу ад форта Індж. Мы спадзяваліся дабрацца туды завідна. Як вы думаеце, мы паспеем?

— Разумеецца. Калі толькі будзеце прыгрымлівацца маіх указанняў.

Сказаўшы гэта, незнаёмец ад'ехаў на некаторую адлегласць убок і паскакаў на вяршыню ўзгорка. Адтуль ён стаў напружана ўглядацца ў далячынь, відаць стараючыся вызначыць, у якім напрамку павінны рухацца падарожнікі.

Сілуэт конніка прыгожа вырысоўваўся на фоне неба.

Пародзісты гняды конь — нават арабскаму шэйху не сорамна было б сесці на такога каня! — шыракагруды, на стройных, як трыснёг, нагах, з магутным крыжам і цудоўным густым хвостом. А на спіне ў яго коннік — малады чалавек гадоў дваццаці пяці, ладна складзены, з правільнымі рысамі твару, у маляўнічым касцюме мексіканскага ранча: на ім аксамітавая куртка, штаны са шнуроўкай па баках, боты са шкуры бізона з цяжкімі шпорамі; ярка-чырвоны шаўковы шалік апаясвае талію; на

галаве чорны глянцавы капялюш, аздоблены залатым пазументам. Уявіце такога конніка, які сядзіць у глыбокім сядле маўрытанскага стылю і мексіканскай работы, са скураным, упрыгожаным ціснёнымі ўзорамі чапраком, падобным на тья, якімі накрывалі сваіх коней канкістадоры. Уявіце сабе такога кабальера — і перад вашым поглядам будзе той, на каго глядзелі плантатар і яго спадарожнікі.

А з-за фіранак карэты на конніка глядзелі вочы, якія выдавалі зусім асаблівае пачуццё. Першы раз у жыцці Луіза Пойндэкстэр убачыла чалавека, які, здавалася, быў рэальным увасабленнем героя яе дзявочых летуценняў. Незнаёмец быў бы задаволены, калі б даведаўся, якое хваляванне выклікаў ён у сэрцы маладой крэолкі.

Але як ён мог гэта ведаць? Ён нават не падазраваў аб яе існаванні. Яго погляд толькі слізгануў па запыленай карэце — так глядзяць на несамавітую ракавіну, не падазраючы, што ўнутры яе схавана каштоўная жамчужына.

— Слова гонару! — сказаў коннік, звяртаючыся да ўладальніка фургонаў. — Я не магу знайсці ніякіх прымет, якія дапамаглі б вам дабрацца да месца. — Але дарогу туды я ведаю. Вам прыйдзецца пераправіцца цераз Ляону ў пяці мілях ніжэй форта, а паколькі я і сам накіроўваюся да гэтага броду, то вы можаце ехаць па слядах майго каня. Да пабачэння, спадары!

Развітаўшыся так раптоўна, незнаёмец прышпорыў каня і паскакаў галопам.

Гэты нечаканы ад'езд здаўся плантатару і яго спадарожнікам даволі няветлівым. Але яны не паспелі нічога сказаць, як убачылі, што незнаёмец вяртаецца. Не прайшло і дзесяці секунд, як коннік зноў быў з імі. Усе здзівіліся, што прынудзіла яго вярнуцца.

— Баюся, што сляды майго каня вам мала дапамогуць. Пасля пажару тут паспелі пабываць мустангі. Яны пакінулі тысячы адбіткаў сваіх капытоў. Праўда, мой конь падкаваны, але ж вы не прызвычаліся адрозніваць сляды, і вам будзе цяжка разабрацца, бо на сухім попеле ўсе конскія сляды амаль аднолькавыя.

— Што ж вам рабіць? — спытаў плантатар з адчаем у голасе.

— Мне вельмі шкада, містэр Пойндэкстэр, але я не магу суправаджаць вас. Я павінен тэрмінова даставіць у форт данясенне. Калі вы згубіце мой след, трымайцеся так, каб сонца было ў вас справа, а вашы цені падалі налева, пад вуглом каля пятнаццаці градусаў да лініі руху. Міль пяць рухайцеся прама наперад. Потым вы ўбачыце вершаліну высокага дрэва — кіпарыса. Кіруйце прама да гэтага дрэва. Яно стаіць на самым беразе ракі, непадалёк ад броду.

Малады коннік ужо нацягнуў павады і гатовы быў зноў паскакаць, але штосьці прымусіла яго стрымаць каня. Ён

убачыў цёмныя бліскучыя вочы, якія глядзелі з-за фіранак карэты, — у вершы раз ён убачыў гэтыя вочы.

Уладальніца іх схавалася ў цені, але было яшчэ досыць светла, каб разгледзець твар незвычайнай прыгажосці. Акрамя таго, ён заўважыў, што цудоўныя вочы скіраваны ў яго бок і што глядзяць яны на яго ўсхвалявана, амаль пяшчотна.

Міжвольна ён адказаў зачараваным поглядам, але, спалохаўшыся, як бы гэта не палічылі дзёрзкасцю, крута павярнуў каня і звярнуўся да плантатара, які толькі што падзякаваў яму за ласкаваць.

— Я не заслужыў удзячнасці, — сказаў незнаёмец, — бо пакідаю вас ва волю лёсу, але, на жаль, я не маю вольнага часу.

Ён паглядзеў на гадзіннік, як бы шкадуючы, што яму прыйдзецца ехаць аднаму.

— Вы былі так ласкавы, сэр, — сказаў Пойндэкстэр. — Я спадзяюся, што, кіруючыся вашымі парадамі, мы не саб'ёмся з дарогі. Сонца нам дапаможа.

— Баюся, каб не змянілася пагода. На поўначы збіраюцца хмары. Праз гадзіну яны могуць застаніць сонца... ва ўсякім разе гэта адбудзецца раней, чым вы дасягнеце месца, адкуль бачны кіпарыс... Я не магу вас так пакінуць... Зрэшты, — сказаў ён пасля хвіліны роздуму, — я прядумаў: трымайцеся следу майго ласо!

Незнаёмец зняў з седлавой лукі згорнутую вяроўку і,

прымацаваўшы адзін канец да колца на сядле, кінуў другі на зямлю. Затым, зграбным рухам прыпадняўшы капляюш, ён ветліва пакланіўся – амаль у бок карэты, прышпорыў каня і зноў паскакаў па прэрыі.

Ласо, выцягнуўшыся за канём ярдаў на дванаццаць, пакінула на спапялёнай паверхі прэрыі паласу, падобную на след змяі.

– Вельмі дзіўны малады чалавек! – сказаў плангатар, гледзячы ўслед конніку, які знік у воблаку чорнага пылу. – Мне трэба было спытаць яго імя.

– Вельмі самаздаволены малады чалавек, я б сказаў, – прамармыгаў Калхаўн, які заўважыў погляд, што кінуў незнаёмец у бок карэты, таксама як і ўсхваляваны погляд кузіны. – Што датычыць яго імя, то аб ім, мабыць, і не варта было пытаць. Напэўна ён назваў бы выдуманая. Тэхас перапоўнены такімі франтамі, якія, трапіўшы сюды, абзаводзяцца новымі імёнамі, больш мілагучнымі, ці мяняюць іх па якіх-небудзь іншых прычынах.

– Паслухай, Касій, – запырэчыў малады Пойндэкстэр, – ты да яго несправядлівы. Ён, па-мойму, чалавек адукаваны, джэнтльмен, дастойны насіць самае знатнае імя.

– Джэнтльмен! Чорт вазьмі, наўрад ці! Я ніколі не сустракаў джэнтльмена, які б убіраўся ў мексіканскія анучы. Б'юся аб заклад, што гэта проста які-небудзь прайдзісвет.

У час гэтай размовы чароўная крэолка выглянула з карэты і з непрыгоенай цікавасцю праводзіла вачамі конніка, які аддаляўся.

Ці не гэтым трэба растлумачыць з’едлівы тон Калхаўна?

— У чым справа, Лу? — спытаў ён амаль шэптам, пад’ехаўшы блізка да карэты. — Ты, здаецца, вельмі спяшаешся? Можа, ты хочаш дагнаць гэтага нахабніка? Яшчэ не позна — я дам табе свайго каня.

Дзяўчына адхінулася назад, відаць незадаволеная не толькі словамі, але і тонам кузена. Але яна не падала віду, што разлавалася, і не стала спрачацца — яна выказала сваю незадаволенасць значна больш крыўдным чынам. Звонкі смех быў адзіным адказам, якім яна ўдастоіла кузена.

— Ах, так... Гледзячы на цябе, я так і падумаў, што тут нешта нячыста. У цябе быў такі выгляд, быццам ты зачаравана гэтым фарсістым кур’ерам. Ён, напэўна, паланіў цябе сваім пышным убраннем? Але ведай, што гэта ўсяго толькі варона ў паўлінавых пёрах, і мне, відаць, яшчэ давядзецца садраць іх з яго, і, можа стацца, з кавалкам яго скуры.

— Як табе не сорамна, Касій! Падумай, што ты гаворыш!

— Гэта табе трэба думаць аб тым, як ты сябе паводзіш, Лу. Удастоіць сваёй увагай нейкага бадзягу,

расфуфыранага блазана! Я ўпэўнены, што ён прасты паштальён, наняты афіцэрамі форта.

— Паштальён, ты думаеш? Ё, як бы я хацела атрымліваць любоўныя пісьмы з рук такога пісьманосца!

— Тады паспяшайся і скажы яму аб гэтым. Мой конь да тваіх паслуг.

— Ха-ха-ха! Які ж ты някемлівы! Калі б я нават захацела, дзеля жарту, дагнаць гэтага паштальёна на прэрыі, то на тваёй лянівай клячы мне гэта наўрад ці ўдалося б. Ён так хутка імчыцца на сваім гнядым, што, канешне, яны абодва знікнуць з вачэй раней, чым ты паспееш перамяніць мне сядло. О не! Мне яго не дагнаць, як бы мне гэтага ні хацелася.

— Глядзі, каб бацька не пачуў цябе!

— Глядзі, каб ён цябе не пачуў, — адказала дзяўчына, загаварыўшы цяпер ужо сур'ёзным тонам. — Хоць ты мой дваюрадны брат і бацька лічыць цябе верхам дасканаласці, я так не лічу, о не! Я ніколі не ўтойвала гэтага ад цябе — ці не так?

Калхаўн толькі насупіўся ў адказ на гэта горкае для яго прызнанне.

— Ты мой дваюрадны брат — і толькі, — працягвала дзяўчына строгім голасам, што рэзка адрозніваўся ад таго жартаўлівага тону, якім яна пачала гаворку. — Для мяне ты больш ніхто, капітан Касій Калхаўн! І не спрабуй, калі ласка, быць маім дарадчыкам. Толькі з адным чалавекам я

лічу сваім абавязкам раіцца, і толькі яму я дазволю папракаць сябе. А таму прашу цябе, майстар' Каш, устрымацца ад падобных натацый. Я нікому не стану даваць справаздачу аб сваіх думках і ўчынках да таго часу, пакуль не сустрэну дастойнага чалавека. Але не табе быць маім выбраннікам!

Закончыўшы сваю водпаведзь, дзяўчына зноў адкінулася на падушкі, змераўшы капітана позіркам, поўным абурэння і пагарды. Потым яна зашморгнула фіранкі карэты, даючы гэтым зразумець, што больш не жадае з ім размаўляць.

Крыкі вазніцаў вывелі капітана са здранцвення. Фургоны зноў рушылі ў дарогу па змрочнай прэрыі, якая наўрад ці была больш змрочная, чым думкі Касія Калхаўна.

3 ПУЦЯВОДНАЯ СТРЭЛКА

Падарожнікаў больш не турбавала дарога: след ласо цягнуўся бесперапыннай змейкай і быў так выразна бачны, што нават дзіця не збілася б з дарогі.

Ён не ішоў прама, а віўся паміж зараснікамі хмызнякоў. Часам, калі шлях ляжаў па мясцовасці, дзе не было дрэў, ён адхіляўся ўбок. Рабілася гэта невыпадкова: у такіх месцах былі глыбокія яры і іншыя перашкоды — змейка следу агінала іх, паказваючы дарогу фургонам.

— Як гэта прадбачліва з боку маладога чалавека! — сказаў Пойндэкстэр. — Сапраўды, я вельмі шкадую, што мы не спыгалі яго імя. Калі ён служыць у форце, мы яшчэ сустрэнемся з ім.

— Несумненна! — усклікнуў Генры. — І я буду гэтаму вельмі рады.

Луіза сядзела, адкінуўшыся на спінку сядзення, — яна чула размову паміж бацькам і братам, але нічога не сказала, толькі ў яе поглядзе можна было прачытаць, што яна ўсім сэрцам надзяляе надзею брата.

Радуючыся хуткаму заканчэнню цяжкага падарожжа, а таксама магчымасці да захаду сонца ўбачыць свае новыя ўладанні, плантатар быў у цудоўным настроі. Гэты горды арыстакрат раптам удастоіў сваёй паблажлівай увагай усіх навакольных: папросту балбатаў з наглядчыкам, спыніўся пажартаваць з дзядзечкам Сцыпіёнам, які ледзь чыкільгаў

на пакрытых пухірамі нагах, падбадзёрыў цётчкы Хлою, якая ехала з немаўляткам на руках.

Цудоўна! — можа ўсклікнуць пабочны назіральнік, падмануты такой незвычайнай сцэнай, якую так старанна малююць пісакі, падкупленыя самім д’яблам. — У рэшце рэшт, якія цудоўныя патрыярхальныя норавы рабаўладальнікаў! І гэта пасля ўсяго, што мы гаварылі і зрабілі дзеля знішчэння рабства! Спроба разбурыць гэту старажытную пабудову — дастойны краевугольны камень рыцарскай нацыі — толькі філантрапічны дур, залішня ўражлівасць. Вы, фанатыкі, што змагаецеся за знішчэнне рабства! Чаму вы паўстаяце супраць яго? Хіба вы не ведаеце, што адны павінны пакутаваць, павінны працаваць і галадаць, каб другія цешыліся раскошай і лянтай? Хіба вы не ведаеце, што адны павінны быць рабамі, каб другія былі свабоднымі?»

Гэтыя гаварэнні, якія нясуць пакуты мільёнам, у апошні час чуюцца занадта часта. Гора чалавеку, які прамаўляе іх, і нацыі, якая іх слухае!

* * *

Добры настрой плантатара, здавалася, падзялялі ўсе яго спадарожнікі, за выключэннем Калхаўна. Ён адбіваўся на тварах нявольнікаў, якія лічылі Пойндэкстэра крыніцай свайго шчасця ці няшчасця — усёмагутным, амаль як Бог.

Явы любілі яго менш, чым Бога, але баяліся больш, хаця яго нельга было назваць дрэнным гаспадаром — у

параўнанні з іншымі рабаўладальнікамі. Ён не знаходзіў асаблівай асалоды ў здзеках над сваімі рабамі і быў задаволены, калі бачыў, што яны накормленыя і апранутыя, што скура іх блішчыць ад тлушчу. Бо па гэтых прыметах меркавалі пра дабрабыт яго самога — іх гаспадара. Ён часам вучыў іх плёткай, запэўніваючы, што гэта аказвае на іх дабратворнае ўздзеянне, аднак на скуры яго нявольнікаў не было ніводнага рубца ад жорсткіх катаванняў, а гэтым мог пахваліцца далёка не ўсякі рабаўладальнік штата Місісіпі.

Ці варта дзівіцца, што ў прысутнасці такога прыкладнага гаспадара ўсе былі ў добрым гуморы і нават нявольнікі, заразіўшыся агульнай радасцю, пачалі весела балбатаць!

Аднак лагодны настрой цягнуўся нядоўга. Ён быў перарваны не па віне тых, хто яго падзяляў: прычынай былі абставіны, якія ад іх не залежалі.

Як і прадказаў незнаёмец, сонца схавалася раней, чым паказаўся кіпарыс.

Але гэта не павінна было выклікаць занепакоенасць: след ласо быў добра бачны, і арыентавацца па сонцу не было неабходнасці. Аднак хмары, што зацягнулі неба, прыгнятальна паўшпльвалі на падарожнікаў.

— Можна падумаць, што ўжо змяркаецца, — скаваў плангатар, — а між тым усяго толькі тры гадзіны. Наша шчасце, што гэты малады чалавек дапамог вам. Калі б не

ён, мы да захаду праблукалі б па гэтай выпаленай прэрыі. Бадай што, давялося б значаваць прама на попеле...

— Ну і чорная была б пасцель! — жартаўліва адгукнуўся Генры, каб надаць размове больш вясёлы характар. — Ух і страшныя я бачыў бы сны, калі б давялося так спаць!

— І я таксама, — дадала сястра, выглядаючы з-за фіранак і ўглядаючыся ў далячынь. — Я ўпэўнена, што мне прысніліся б Плутон і Празерпіна ў пекле.

— Хі-хі-хі! — засмяўся чорны фурман, які лічыўся ў кнігах плантацыі як Плутон Пойндэкстэр. — Міса

Луі ўбачыць мяне ў сне на гэтай чорнай прэрыі! Вось дзіўна дык дзіўна! Хі-хі-хі!

— Занадта рана вы пачалі весяліцца, — пачуўся змрочны голас капітана, які пад'ехаў у час гэтай размовы. — Глядзіце, як бы вам і на самай справе не давялося начаваць у гэтай чорнай прэрыі! Будзе добра, калі не здарыцца яшчэ чаго-небудзь горшага.

— Што ты хочаш гэтым сказаць, Каш? — спытаў плангатар.

— Я хачу сказаць, дзядзька, што гэты малойчык падмануў нас. Я не магу яшчэ гэтага сцвярджаць, але, здаецца, справа дрэнь. Мы праехалі ўжо больш за пяць міль... каля шасці, па-мойму, а дзе ж кіпарыс, аб якім ён гаварыў? Думаю, у мяне зрок не горшы, чым у іншых, аднак, як я ні ўглядаўся ў далячынь, я не ўбачыў ніякага

дрэва.

— Але ж навошта яму падманваць нас?

— Ах, «навошта»! У тым і справа, што ў яго для гэтага можа быць шмат прычын.

— Назаві нам хаця б адну з іх, — пачуўся серабрысты голас з карэты, — мы з цікавасцю паслухаем.

— Вядома: ты будзеш слухаць з асаблівай цікавасцю ўсё, што датычыць гэтага суб'екта, — іранічна сказаў Калхаўн, — а калі я выкажу свае меркаванні, ты з уласцівай табе паблажлівасцю назавеш гэта дарэмнай трывогай!

— Гэта будзе залежаць ад таго, што ты скажаш, майстар Касій. Мне здаецца, што табе варта выпрабаваць вас. Не можам жа мы думаць, што ты, ваенны і такі спрактыкаваны падарожнік, паддаўся беспадстаўнай трывозе!

Калхаўн зразумеў злую насмешку і, магчыма, устрымаўся б ад далейшай размовы, калі б на гэтым не настаяў Пойндэкстэр.

— Паслухай, Касій, растлумач жа, у чым справа? — сур'ёзна спытаў плантатар. — Тое, што ты вам сказаў, выклікае больш чым звычайную дапытлівасць. Якой мэтай мог кіравацца гэты малады чалавек, падманваючы вас?

— Ну што ж, дзядзька, — сказаў Калхаўн не так ганарыста, як раней, — я ж не сцвярджаю гэтага, я толькі выказваю свае меркаванні.

— Якія ж?

– Ну ці мала што можа здарыцца! У гэтых прэрых нярэдка нападаюць на караваны – і не толькі на такія, як наш, але і на больш моцныя – рабуюць і забіваюць.

– Барані Божа! – з прытворным спалохам усклікнула Луіза.

– Індзейцы? – сказаў Пойндэкстэр.

– Часам бывае, што і індзейцы, але часцей за індзейцаў выдаюць сябе белыя, і яе толькі мексіканцы. Для гэтага дастаткова карычневай фарбы, парыка з конскага хваста, некалькіх пёраў для галаўнога ўбора і пабольш нахабства. Калі нас абрабуе банда «белых» індзейцаў – а гэта не раз здаралася, – то вінаваціць нам будзе некага, акрамя саміх сябе: мы будзем толькі пакараны за сваю даверлівасць да першага сустрэчнага.

– Божа мой, Касій! Гэта ж сур’ёзнае абвінавачванне. Няўжо ты хочаш сказаць, што гэты кур’ер – калі ён сапраўды кур’ер – заманьвае нас у пастку?

– Не, дзядзька, я гэтага не кажу. Я толькі кажу, што такое здаралася; можа, ён нас і заманьвае...

– Магчыма, але малаверагодна, – пачуўся з карэты голас, поўны з’едлівай насмешкі.

– Не, – усклікнуў Генры, які хоць і ехаў крыху наперадзе, але чуў усю размову, – твае падазрэнні несправядлівыя, Касій! Гэта паклёп. І я магу гэта табе даказаць. Глянь сюды.

Юнак стрымаў каня і паказаў на прадмет ля краю

сцежкі, які ён да гэтага ўважліва разглядаў. Гэта быў калонападобны кактус; яго зялёны сакавіты ствол уцалеў ад агню.

Але Генры Пойндэкстэр звяртаў увагу сваіх падарожнікаў не на саму расліну, а на невялікую белую картку, што была наколата на адну з яе калючак. Той, хто знаёмы са звычаямі цывілізаванага грамадства, адразу здагадаўся б, што гэта візітная картка.

— Паглядзім, што там напісана, — сказаў юнак, пад'язджаючы бліжэй; ён прачытаў услых: «Кіпарыс бачны».

— Дзе? — спытаў Пойндэкстэр.

— Тут намалювана рука, — адказаў Генры. — Няма сумнення, што палец паказвае на кіпарыс.

Усе сталі глядзець у напрамку, пазначаным на картцы.

Калі б свяціла сонца, кіпарыс можна было б убачыць з першага погляду. Але яшчэ нядаўна сіняе неба цяпер стала свінцова-шэрым, і колькі б падарожнікі ні напружвалі зрок, на гарызонце нельга было разгледзець нічога, што б нагадвала вершаліну дрэва.

— Нічога там няма, — упэўненым тонам заявіў Калхаўн. — Я перакананы, што гэта толькі новая хітрасць гэтага бадзяткі.

— Ты памыляешся, — адказаў голас, які так часта прычыў Касію. — Паглядзі ў бінокль. Калі табе не здрадзіў твой цудоўны зрок, ты ўбачыш на гарызонце

штосьці вельмі падобнае на дрэва, на высокае дрэва, — напэўна, гэта кіпарыс. Я ж ніколі не бачыла кіпарыса на балогтах Луізіяны.

Калхаўн не захацеў узяць бінокль з рук кузіны — ён ведаў, што Луіза кажа праўду, і яму не патрэбны былі лішнія доказы.

Тады Пойндэкстэр узяў бінокль, наладзіў яго па сваіх блізарукіх вачах і выразна ўбачыў кіпарыс, які ўзвышаўся над прэрыяй.

— Правільна, — сказаў ён. — Кіпарыс бачны. Незнаёмец аказаўся чэсным чалавекам. Ты быў да яго несправядлівы, Каш. Мне не верылася, што ён мог так злосна пажартаваць... Слухайце, містэр Сансом! Аддайце распараджэнне вазніцам — трэба рухацца далей.

Калхаўн злосна прышпорыў каня і паскакаў па прэрыі; яму больш не хацелася ні размаўляць, ні заставацца ў кампаніі сваіх спадарожнікаў.

— Дай мне паглядзець на гэту картку, Генры, — сказала Луіза. — Мне хочацца ўбачыць стрэлку, якая так дапамагла нам. Знімі яе адтуль — няма чаго пакідаць яе на кактусе, раз мы ўбачылі дрэва.

Генры выканаў просьбу сястры, ні на хвіліну не задумаўшыся над яе патаемным сэнсам.

4 ЧОРНЫ НОРД

Ён зняў картку з кактуса і кінуў яе на калені Луізе.

— Морыс Джэральд! — прашаптала крэолка, убачыўшы на адваротным баку імя. — Морыс Джэральд! — паўтарыла яна ўсхвалявана, хаваючы картку на грудзях. — Хто б ты ні быў, адкуль бы ты ні прыйшоў, куды б ні ляжаў твой шлях, з гэтай пары ў нас адзін лёс! Я адчуваю гэта — я ведаю гэта так жа ясна, як бачу неба над сабой! О, якое грознае неба! Ці не будзе такім жа мой невядомы лёс?

Як зачараваная сядзела Луіза пад уладай сваіх летуценняў. Яна сціскала скроні тонкімі пальцамі, і здавалася, усе сілы яе душы былі накіраваны на тое, каб зразумець мінулае і пранікнуць у будучыню.

Аднак яе мары хутка былі перарваны. Да яе даляцелі воклічы, у якіх чулася трывога.

Луіза пазнала занепакоены голас брата.

— Паглядзі, бацька! Хіба ты іх не бачыш?

— Дзе, Генры, дзе?

— Там, ззаду фургонаў... Цяпер ты бачыш?

— Так, я нешта бачу, але не магу зразумець, што гэта такое. Яны выглядаюць, як... — Пойндэкстэр на хвіліну спыніўся заклапочаны. — Я, праўда, не разумею, што гэта такое...

— Вадзяныя смерчы? — падказаў Калхаўн, які, убачыўшы дзіўную з'яву, паблажліва далучыўся да

кампаніі, што сабралася вакол карэты. — Але гэтага не можа быць — мы занадта далёка ад мора. Я ніколі не чуў, каб яны з’яўляліся ў прэрыі.

— Што б гэта ні было, але яны рухаюцца, — сказаў Генры. — Глядзіце! Яны набліжаюцца адзін да аднаго і зноў разыходзяцца. Калі б не гэта, можна было б прыняць іх за вялізныя абеліскі з чорнага мармуру.

— Волаты ці чэрці! — са смехам заўважыў Калхаўн. — Казачныя страшыдлы, якім уздумалася прагуляцца па гэтай жудаснай прэрыі.

Адстаўны капітан з цяжкасцю прымушаў сябе жартаваць. Як і ўсіх астатніх, яго прыгнятала нядобрае прадчуванне.

І не дзіва.

З паўночнага боку над прэрыяй раптоўна з’явілася некалькі калон. Яны не мелі акрэсленай формы і пастаянна мяняліся па велічыні і абрысах; то яны стаялі нерухома, то слізгалі па абвугленай зямлі, нібы волаты на канях, выпінаючыся і нахіляючыся адзін да аднаго, быццам у фантастычных фігурах нейкага дзіўнага танца. Уявіце сабе легендарных тыганаў, якія ажылі на прэрыі Тэхаса і скакалі ў шалёнай вакханаліі.

Было зусім натуральна, што падарожнікаў ахапіла трывога, калі яны заўважылі гэту нябачаную з’яву, нікому з іх не вядомую. Усе былі ўпэўнены, што набліжаецца стыхійнае бедства.

Пры першым жа з’яўленні гэтых загадкавых фігур абозспыніўся; негры-пешаходы, таксама як і вазніцы, ускрыкнулі ад жаху; мулы пранізліва зараўлі.

З боку чорных вежаў даносіўся вейкі гул, падобны на шум вадаспада; час ад часу ён перабіваўся трэскам нібы ружэйнага стрэлу ці грукатам аддаленага грому.

Шум нарастаў, станавіўся больш выразным. Невядомая небяспека набліжалася.

Падарожнікі аступянелі ад жаху, і Калхаўн не быў выключэннем — ён ужо больш не спрабаваў жартаваць. Усе позіркі былі скіраваны на свінцовыя хмары, што завалаклі неба, і на чорныя гмахі, якія набліжаліся, здавалася, для таго, каб раздавіць вандроўнікаў.

У гэту прыгнятальную хвіліну раптам пачуўся крык з процілеглага боку, і хаця ў ім чулася трывога, ён усё ж нёс заспакаенне.

Азірнуўшыся, падарожнікі ўбачылі конніка, які імчаў стрымгалоў.

Конь быў чорны як сажа, такога ж колеру быў і коннік, не выключаючы твару. Але, няледзячы на гэта, яго пазвалі: гэта быў той самы незнаёмец, па следу якога яны ехалі.

Дзяўчына ў карэце першай пазвала яго.

— Наперад! — усклікнуў незнаёмец, набліжаючыся да каравана. — Наперад, наперад! Як мага хутчэй...

— Што гэта такое? — разгублена запытаў плангатар,

ахоплены страхам. — Нам пагражае небяспека?

— Так. Я не чакаў гэтага, калі пакінуў вас. Толькі даехаўшы да ракі, я ўбачыў грозныя прыметы.

— Чаго, сэр?

— Норда.

— Вы так называеце буру?

— Так.

— Я ніколі не чуў, каб норд быў небяспечны — хіба толькі караблям на моры, — умяшаўся

Калхаўн. — Я, канешне, ведаю, што ён нясе з сабой пранізлівы холад, але...

— Не толькі холад, сэр. Ён прынясе нешта горшае, калі вы не паспяшаецеся схвацца ад яго... Містэр Пойндэкстэр, — звярнуўся коннік да плантатара нецярыліва і настойліва, — вы і ўсе вашы людзі ў небяспецы. Норд не заўсёды бывае страшны, але гэты... Гляньце! Вы бачыце гэтыя чорныя смерчы?

— Мы глядзім на іх і не можам зразумець, што гэта такое...

— Гэта вестуны буры, і самі па сабе яны не страшныя. Але глядзіце вунь туды.. Ці бачыце вы гэту чорную хмару, што завалакла неба?.. Вось чаго вам трэба баяцца! Я не хачу палохаць вас, але павінен сказаць, што яна нясе з сабой смерць. Яна рухаецца сюды. Выратаванне толькі ў хуткасці. Паспяшайцеся, а то будзе позна. Праз дзесяць хвілін яна будзе тут — і тады... Хутчэй, сэр, прашу вас!

Загадайце вашым вазніцам паганяць з усіх сіл. Само неба загадвае вам!

Падпарадкоўваючыся гэтым настойлівым патрабаванням, плантатар аддаў распараджэнне рухацца і гнаць абоз з як мага большай скорасцю.

Жах, які ахапіў як жывёл, так і вазніцаў, зрабіў непатрэбным умяшанне пуг.

Карэта і коннікі па-ранейшаму ехалі наперадзе. Незнаёмец трымаўся ззаду, як бы ахоўваючы караван.

Час ад часу ён нацягваў павады, азіраўся і кожны раз праўляў усё большую трывогу.

Заўважыўшы гэта, плантатар пад'ехаў да яго і спытаў:

– Небяспека яшчэ не мінула?

– На жаль, не магу вам сказаць нічога суцяшальнага.

Я разлічваў, што вецер зменіць напрамак.

– Вецер? Я не заўважаю ніякага ветру.

– Не тут. Вунь там страшэнны ўраган, і ён нясецца прама на нас... Божа мой, ён набліжаецца з неверагоднай хуткасцю! Наўрад ці мы паспеем перасячы выпаленую прэрыю...

– Што ж рабіць? – усклікнуў плантатар у жаху.

– Ці нельга заставіць вашых мулаў бегчы яшчэ хутчэй?

– Не, яны і так ужо выбіваюцца з сіл.

– У такім выпадку я баюся, што ўраган дагоніць нас...

Выказаўшы гэта змрочнае меркаванне, коннік

азірнаўся яшчэ раз і паглядзеў на чорныя смерчы, як бы вызначаючы хуткасць іх руху.

Складкі, што абазначыліся вакол яго рота, выдалі нешта больш сур'ёзнае, чым незадаволенасць.

— Так, ужо позна! — усклікнуў ён, раптоўна спыніўшы свае назіранні. — Яны рухаюцца хутчэй за нас, намнога хутчэй... Няма надзеі ўцячы ад іх!

— Божа мой, сэр! Хіба небяспека такая вялікая? Няўжо мы не можам нічога зрабіць, каб пазбегнуць яе? — спытаў плангатар.

Незнаёмец адказаў не адразу. Некалькі імгненняў ён маўчаў, як быццам аб чымсьці напружана думаў; ён ужо больш не глядзеў на неба, погляд яго блукаў па фургонах.

— Няўжо няма ніякай надзеі? — паўтарыў плангатар.

— Не, ёсць! — радасна адказаў коннік; здавалася, нейкая шчаслівая думка азарыла яго. — Надзея ёсць. Як я не падумаў аб гэтым раней. Нам не ўдасца ўцячы ад буры, але пазбегнуць небяспекі мы можам. Хутчэй, містэр Пойндэкстэр! Загадайце вашым людзям ахінуць галовы коней і мулаў, інакш жывёлы будуць аслеплены і ашалеюць. Коўдры, хусткі — усё згадзіцца. Калі гэта будзе зроблена, хай усе залезуць у фургоны. Трэба толькі, каб навесы былі шчыльна закрыты з усіх бакоў. Аб карэце я паклапачуся сам.

Зрабіўшы гэтыя распараджэнні, коннік паскакаў уперад, у той час як Пойндэкстэр з наглядчыкам аддавалі

неабходныя ўказанні вазніцам.

— Спадарыня, — пад'язджаючы да карэты, сказаў коннік з усёй ветлівасцю, якую дазвалялі абставіны, — вы павінны зашмаргнуць усе фіранкі. Ваш кузен няхай увойдзе ў карэту... І вы таксама, спадары, — сказаў ён, звяртаючыся да Генры, Калхаўна і Пойндэкстэра, які толькі што пад'ехаў. — Месца ўсім хопіць. Толькі хутчэй, прашу вас! Не губляйце часу. Праз некалькі хвілін бура будзе над намі.

— А вы, сэр? — са шчырай заклапочанасцю спытаў плантатар чалавека, які столькі зрабіў, каб пазбавіць іх ад пагрозлівай бяды. — Як жа вы?

— Пра мяне не турбуйцеся: я ведаю, што набліжаецца. Не ўпершыню я сустракаюся з гэтым... Хавайцеся, хавайцеся, прашу вас! Нельга губляць ні секунды. Вы чуеце завыванне? Хутчэй, пакуль на нас не наляцела пылавая хмара!

Плантатар і Генры хутка саскочылі з коней і ўвайшлі ў карэту. Калхаўн упарта працягваў сядзець у сядле. Чаму ён павінен баяцца нейкай уяўнай небяспекі, ад якой не хаваецца гэты чалавек у мексіканскім касцюме?

Незнаёмец загадаў наглядчыку залезці ў бліжэйшы фургон, і той без пярэчання падпарадкаваўся. Цяпер можна было падумаць і пра сябе.

Малады чалавек хутка разгарнуў сваё серапе — яно было прымацавана да сядла, накінуў яго на галаву каня,

абматаў канцы вакол шыі і завязаў вузлом. Не менш спрыгна ён развязаў свой шалік з кітайскага шоўку і абкруціў яго вакол капелюша, заткнуўшы адзін канец за стужку, а другі спусціўшы ўніз, — такім чынам атрымалася нешта накшталт шаўковага забрала.

Перш чым зусім закрыць твар, ён яшчэ раз азірнуўся на карэту і са здзіўленнем убачыў, што Калхаўн усё яшчэ сядзіць на кані. Пераадолеўшы міжвольную антыпатыю да гэтага чалавека, незнаёмец настойліва сказаў:

— Схавайцеся ж, сэр, прашу вас! Інакш праз дзесяць хвілін вас не будзе ў жывых.

Калхаўн падпарадкаваўся: прыметы блізкай буры занадта відавочныя; з паказной павольнасцю ён злез з сядла і забраўся ў карэту, пад ахову шчыльна зашморгнутых фіранак. Тое, што адбылося далей, з цяжкасцю паддаецца апісанню. Ніхто не бачыў відовішча буйнай стыхіі, бо ніхто не адважваўся глянуць на яго. Але калі б хто-небудзь і адважыўся, ён усё роўна нічога не ўбачыў бы. Праз пяць хвілін пасля таго, як былі ахінуты галовы мулаў, караван ахутала непраметная цемра.

Падарожнікі бачылі толькі самы пачатак урагану. Адзін са смерчаў, наткнуўшыся на фургон, рассыпаўся густым чорным пылам — здавалася, што з неба пайшоў паравы дождж. Але гэта быў толькі пачатак.

Ненадоўга паказаўся прасвет, і вандроўнікаў абдало гарачым паветрам, нібы з жарала домны. Затым са свістам і

выццём падуў парывісты вецер, несучы ледзяны холад; завыванні яго былі такія аглушальныя, што здавалася, усе трубы Эола апавяшчаюць аб з'яўленні Караля Бур.

Праз імгненне норд дагнаў караван, і падарожнікі, спыніўшыся на субтрапічнай раўніне, трапілі ў мароз, падобны да таго, які скоўвае ледзяныя горы на Ледавітым акіяне.

Усё ахутаў змрок, нічога не было чутна, акрамя свісту ветру і яго глухога рову, калі ён налятаў на навесы фургонаў.

Мулы, якія інстынктыўна павярнуліся да ветру задам, стаялі прыціхлыя, галасы людзей, што ўсхвалявана размаўлялі ў карэце і ў фургонах, заглушаліся выццём урагану.

Усе шчыліны былі закрыты, таму што варта было толькі высунуцца з-за палатнянага навеса, як можна было задыхнуцца. Паветра было насычана попелам, што быў падняты разлютаваным ветрам з выпаленай прэрыі і ператвораны ў драбнюткі смяротны пыл.

Больш за гадзіну насіліся ў паветры чорныя воблакі попелу; увесь гэты час падарожнікі сядзелі, яе асмельваючыся выглянуць вонкі.

Нарэшце каля самых фіранак карэты пачуўся голас незнаёмца.

— Цяпер можна выйсці, — сказаў ён, адкідваючы шаўковы шалік са свайго твару. — Бур не спынілася, яна

будзе працягвацца да канца вашага падарожжа і яшчэ дні тры. Але баяцца больш няма чаго. Попел увесь змецены. Ён паляцеў уперад, і наўрад ці вы дагоніце яго па гэты бок Рью-Грандэ.

— Сэр, — сказаў плантатар, спешна спускаючыся па прыступках карэты, — мы вам абавязаны...

— ...жыццём! — усклікнуў Генры, знайшоўшы патрэбнае слова. — Я спадзяюся, сэр, што вы зробіце нам гонар і назавяце сваё імя.

— Морыс Джэральд, — адказаў незнаёмец. — Хаця ў форце мяне звычайна называюць Морысам-мустангерам.

— Мустангер! — пагардліва прамармыгаў Калхаўн, але так ціха, што пачуць яго магла толькі Луіза.

Усяго толькі мустангер», — расчаравана падумаў пра сябе арыстакрат Пойндэкстэр.

— Цяпер я вам больш не патрэбны. Дарогу вы знойдзеце без мяне і майго ласо, — сказаў паляўнічы на дзікіх коней. — Кіпарыс бачны, трымайце прама на яго. Перайшоўшы раку, вы ўбачыце флаг, што развяваецца над фортам. Вы паспееце закончыць падарожжа да наступлення цемнаты. Я ж спяшаюся і павінен развітацца з вамі.

Уявіце сабе д'ябла вярхом на пякельным кані, і гэта будзе даволі дакладнае аблічча Морыса-мустангера, калі ён у другі раз пакідаў плантатара і яго спадарожнікаў.

Аднак ні запэцканы попелам твар мустангера, ні яго

сціпляя прафесія не расчаравалі Луізу Пойндэкстэр – ён ужо заваяваў яе сэрца.

Калі Луіза пачула яго імя, яна прыціснула картку да грудзей і ў задуменнасці прашаптала так ціха, што ніхто, акрамя яе самой, не мог пачуць:

– Морыс-мустангер, ты паланіў сэрца крэолкі! Божа мой, Божа мой! Ён занадта падобны на Люцыфера, ці магу я пагарджаць ім!

5 ЖЫЛЛЁ ПАЛЯЎНІЧАГА НА МУСТАНГАЎ

Там, дзе Рыю-дэ-Нуэсес (Арэхавае рака) збірае свае воды з сотні рэчак і ручаін, якія ўсеялі карту, нібы галіны вялікага дрэва, ляжаць на дзіва маляўнічыя мясціны. Гэта ўзгорыстая прэрыя з раскіданымі па ёй дубовымі і арэховымі гаямі, якія то тут, то там уздоўж берагоў зліваюцца ў суцэльныя зялёныя лясныя масівы.

Месцамі лес змяняецца густымі зараснікамі, дзе сярод разнастайных відаў акацыі расце кадайскі бальзам, крэазотавы хмызняк, дзікі альяс; там жа сустракаюцца экзатычная расліна цэрэус, разнастайныя кактусы і дрэвападобная юка.

Гэтыя калючыя расліны не радуюць земляроба, бо яны звычайна растуць на беднай зямлі; затое для батаніка і аматара прыроды тут шмат прывабнага, асабліва калі цэрэус раскрывае свае агромністыя, нібы васковыя, кветкі ці фукіера, высока падняўшыся над хмызняком, выкідвае, нібы разгорнуты флаг, сваё цудоўнае пунсовае суквецце.

Але ёсць там і ўрадлівыя месцы, дзе на чарназёмнай глебе растуць высокія дрэвы з пышным лісцем: індзейскае мыльнае дрэва, арэхавае дрэва, вязы, дубы некалькіх відаў, дзе-нідзе сустракаюцца кіпарысы і таполі; гэты лес пераліваецца ўсімі адценнямі зеляніны, і яго па справядлівасці можна назваць Цудоўным.

Ручаі ў гэтых месцах крышталёна чыстыя — яны адбіваюць сапфіравую сіль неба. Воблакі амаль ніколі не застаняюць сонца, месяца і зорак. Тут не ведаюць хвароб — ні адна эпідэмія не пранікла ў гэтыя блашавенныя мясціны.

Але цывілізаваны чалавек яшчэ не пасяліўся тут, і паранейшаму толькі адны чырванаскурыя каманчы прабіраюцца па заблыганых лясных сцежках, і то толькі калі вярхом на конях яны адпраўляюцца ў набег на пасяленні Ніжняй Нуэсес, або Ляоны. Нядзіўна, што дзікія звяры выбралі гэтыя глухія месцы сваім прыстанкам. Нідзе на ўсім Тэхасе вы не сустрэнеце столькі аленьў і пужлівых антылоп, як тут. Трусy ўвесь час мільгаюць перад вамі; крыху радзей трапляюцца на вочы дзікія свінні, тхары, суслікі.

Прыгожыя стракатыя птушкі ажыўляюць ландшафт. Перапёлкі з шамаценнем крылаў узвіваюцца ў неба; каралеўскі грыф лунае ў паветры; дзікі індзюк вялікіх памераў грэе на сонцы свае бліскучыя грудзі ля ўзлесся арэхавага гаю; а сярод перыстых акацый мільгае доўгі, падобны на нажніцы хвост птушкі-швачкі, якую мясцовыя паляўнічыя называюць «райскай птушкай».

Раскошныя матылькі то пырхаюць у паветры, шырока распасцёршы крылы, то адпачываюць на кветцы і тады здаюцца яе пялёткамі. Агромністыя аксамітавыя пчолы гудуць сярод квітнеючых хмызнякоў, аспрэчваючы права

на салодкі сок у калібры, якім яны амаль не ўступаюць па велічыні.

Аднак не ўсе жыхары гэтых духоўных мясцін бяспходныя. Нідзе на ўсёй Паўночнай Амерыцы грывучая змяя не дасягае такіх памераў, як тут; яна хаваецца сярод густой травы разам з яшчэ больш небяспечнай макасінавай змяёй. Тут джаляць ядавітыя тарантулы, кусаюць скарпіёны; а мнаганожцы дастаткова прапаўзіці па скуры, каб выклікаць ліхаманку, якая можа прывесці да пагібелі.

Па лясістых берагах рэк блукаюць плямісты ацэлот, пума і іх магутны родзіч — ягуар; іменна тут праходзіць паўночная мяжа яго распаўсюджання.

Па ўскраінах лясных зараснікаў хаваецца худы тэхаскі воўк, адзінокі і маўклівы, а яго родзіч, баязлівы каёт, шнарыць на адкрытай раўніне з цэлай зграяй сваіх сабратаў.

У гэтай жа прэрыі, дзе блукаюць такія лютыя драпежнікі, на яе сакавітых пашах пасвіцца самая высакародная і прыгожая з усіх жывёл, самы разумны з усіх чатырохногіх сяброў чалавека — конь.

Тут жыве ён, дзікі і вольны, не ведаючы капрызавання чалавека, незнаёмы з аброццо і цуглямі, з сядлом і ўюкам.

Але нават у гэтых заповітных месцах яго не пакідаюць у спакоі.

Чалавек палюе на яго і ўтаймоўвае яго. Тут быў злоўлены і прыручаны цудоўны дзікі конь. Ён трапіў у

рукі маладому паляўнічаму на коней Морысу-мустангеру.

* * *

На беразе Аламо, крыштальна чыстага прыгожа Рю-дэ-Нуэсес, стаяла сціплае, але маляўнічае жыллё, адно з тых, якіх шмат у Тэхасе.

Гэта была хаціна, пабудаваная з расшчэпленых папалам ствалоў дрэвападобнай юкі, убітых старчма ў зямлю, з дахам са штыкападобнага лісця гэтай жа гіганцкай лілеі.

Шчыліны паміж жэрдкамі, наперакор звычайм заходняга Тэхаса, былі не замазаны глінай, а завешаны з унутранага боку хаціны конскімі шкурамі, прыбітымі не жалезнымі цвікамі, а калючкамі з мексіканскага альясу.

Абрывы, што акалялі рачную даліну, былі багатыя на расліннасць, якая паслужыла будаўнічым матэрыялам для хаціны, — юку, агаву і іншыя непераборлівыя расліны; а ўнізе ўрадлівая даліна на многа міль была пакрыта цудоўным лесам, дзе раслі тутавыя, арэхавыя дрэвы і дубы. Лясная паласа абмяжоўвалася далінай ракі; вершаліны дрэў ледзь дасягалі краю абрыву.

У масіў лесу з боку ракі месцамі ўкліньваліся невялікія лугі, або саванны, парослыя сакавітай травой, вядомай у мексіканцаў пад назвай «грама».

На адной з такіх паўкруглых палянак — ля самай ракі — прытулілася апісаная намі немудрагелістая хаціна; ствалы дрэў нагадвалі калоны, што падтрымлівалі дах

ляснога тэатра.

Хаціна стаяла ў цяні, схаваная сярод дрэў. Здавалася, гэта зацінінае месца было абрана невыпадкова. Пабудову можна было бачыць толькі з боку ракі, і то толькі ў гам выпадку, калі стаць прама насупраць яе. Прымітыўная прастата будыніны і паблеклыя фарбы рабілі яе яшчэ больш непрыметнай.

Домік быў памерам з вялікую палатку. Акрамя дзвярэй, у ім не было іншых адтулін, калі не лічыць невялікага ачага, складзенага ля адной са сцен. Драўляная рама дзвярэй была абцягнута конскай шкурай і завешана пры дапамозе навесаў, зробленых з такой жа шкуры.

Ззаду хаціны знаходзіўся навес, падпёрты шасцю стаўбамі і пакрыты лісцем юкі; ён быў абнесены невялікай загараддзю з папярочных жэрдак, пры вязавых да ствалоў суседніх дрэў.

Такой жа загараддзю быў абнесены ўчастак лесу каля акра велічынёй, размешчаны паміж хацінай і адвесным берагам ракі. Зямля там была ўсеяна мноствам адбіткаў капыгоў і месцамі цвёрда ўтаптана; няцяжка было здагадацца, што гэта караль — загон для дзікіх коней — мустангаў.

Сапраўды, унутры гэтага загона знаходзілася каля дзясятка коней. Іх дзікія, перапужаныя вочы і парывістыя рухі не пакідалі сумнення ў тым, што яны толькі нядаўна злоўлены і што ім нялёгка пераносіць няволю.

Убранне хаціны не пазбаўлена было некаторай утульнасці і камфорту. Сцены ўпрыгожваў суцэльны дыван з мяккіх бліскучых шкур мустангаў. Шкуры — чорныя, гнядзя, плямістыя і беласнежныя — радавалі вока: відаць было, што іх падабраў чалавек з густам.

Мэбля была надзвычай простая: ложкак — козлы, абцягнутыя конскай шкурай, дзве самаробныя табурэткі — паменшаная разнавіднасць таго ж узору, і просты стол, збіты з аполкаў юкі, — вось і ўсё абсталяванне. У кутку віднелася нешта накшталт другой пасцелі — яна была змайстравана з тых жа непазбежных конскіх шкур.

Зусім нечаканымі ў гэтай сціплай хаціне былі паліца з кнігамі, пяро, чарніла, паштовая папера і газеты на сталe.

Былі тут і іншыя рэчы, якія не толькі напаміналі аб цывілізацыі, але і гаварылі аб выганчаным гусце: цудоўны скураны куфэрак, двухствольная стрэльба, сярэбраны кубак чаканнай работы, паляўнічы рог і сярэбраны свісток.

На падлозе стаяла некалькі прадметаў кухоннага начыння, пераважна бляшаных; у кутку вялікая бутля ў лазовай пляцёнцы, у якой, мабыць, быў напітак больш моцны, чым вада з Аламо.

Астатнія рэчы тут былі да месца: мексіканскае, з высокай лукой, сядло, аброць з плеченага конскага воласу, такія ж павады, два ці тры серапе, некалькі маткоў сырамятнага рэменя.

Такім было жыллё мустангера, такім было яго

абсталяванне.

На адной з табурэтак пасярод пакоя сядзеў чалавек, які ніяк не мог быць самім мустангерам. Ён зусім не быў падобны на гаспадара. Наадварот, па ўсяму яго выглядзе — па выяўленню звычайнай пакорнасці — можна было беспамылкова сказаць, што гэта слуга.

Аднак ён зусім не быў дрэнна апрануты і не рабіў уражання чалавека галоднага ці наогул абяздоленага. Гэта быў таўстун з капой рыжых валасоў і з чырвоным тварам; на ім быў касцюм з грубай тканіны — напалову плісавы, напалову вельветавы. З плісу былі пашыты яго штаны і гетры; а з вельвету, некалі бутэлучна-зялёнага колеру, але ўжо даўно выцвілага і цяпер амаль карычневага, — паляўнічая куртка з вялікімі кішэнямі на грудзях. Фетравы капялюш з шырокімі апушчанымі палямі давяршаў касцюм гэтага чалавека, калі не ўпамянуць грубую каленкоравую кашулю з абьяжава завязаным вакол шыі чырвоным шалікам і ірландскія чаравікі.

Не толькі ірландскія чаравікі і плісавыя штаны выдавалі яго нацыянальнасць. Яго губы, нос, вочы, уся яго знешнасць і манеры гаварылі аб тым, што ён ірландзец.

Калі б у каго-небудзь і ўзнікла сумненне, то яно рассялася б, як толькі таўстун адкрыў бы рот, каб пачаць гаварыць — што ён і рабіў час ад часу, — з такім вымаўленнем гавораць толькі ў графстве Голуэй. Можна было падумаць, што ірландзец размаўляе сам з сабою, бо ў

хаціне, акрамя яго, быццам нікога не было. Аднак гэта было не так. На падсцілцы з конскай шкуры перад тлеючым ачагом, уткнуўшыся носам у попел, ляжаў вялікі сабака. Здавалася, ён разумеў мову свайго суб'ядніка. Ва ўсякім разе, чалавек звяртаўся да яго, нібы чакаў, што ён зразумее кожнае слова.

— Што, Тара, неацэнная мая, — усклікнуў чалавек у плісавых штанах, — хочаш назад у Балібалах? Напэўна, рада была б пабегаць у двары замка па чыстых плітах! І падкармілі б цябе там як трэба, а то, глянь, скура ды косці — усе рэбры пералічыць можна. Дружочак ты мой, мне і самому туды хочацца! Але хто ведае, калі малады гаспадар надумае вярнуцца ў родныя мясціны! Ну нічога, Тара! Ён хутка паедзе ў пасёлак, стары ты мой дружа, абяцаў і нас прыхапіць — і то добра. Чорт вазьмі! Вось ужо тры месяцы, як я не быў у форце. Можа, там я і сустрэну якога-небудзь дружка сярод ірландскіх салдат, якіх сюды днямі прысталі. Ну ўжо і выш'ем тады! Праўда, Тара?

Пачуўшы сваё імя, сабака падняў галаву і фыркнуў у адказ.

— Ды і зараз добра было б прамачыць горла, — працягваў ірландзец, кідаючы прагны позірк у бок бутлі. — Толькі вось бутля ўжо амаль пустая, і малады гаспадар можа спахапіцца. Ды і нячэсна піць без дазволу. Праўда, Тара?

Сабака зноў падняў морду над попелам і зноў

фыркнуў.

– Ты ж у мінулы раз сказала «ага»? І цяпер кажаш тое ж самае? А, Тара?

Сабака зноў выдаў той жа гук, які мог быць выкліканы невялікай прастудай або попелам, што трапіў яму ў ноздры.

– Зноў «ага»? Так і ёсць! Вось што гэтае няное стварэнне хоча сказаць! Не спакушай мяне, стары злодзей! Не-не, ні кроплі віскі. Я толькі дастану корак з бутлі і панюхаю. Напэўна гаспадар нічога не заўважыць; а калі б нават і заўважыў – ён не разлуецца. Толькі панюхаць – гэта ж не бяда.

З гэтымі словамі ірландзец устаў і накіраваўся ў куток, дзе стаяла бутля.

Нягледзячы на ўсе запэўненні, у яго руках было штосьці зладзейскае – не то ён не быў упэўнены ў сваёй чэснасці, не то сумняваўся, ці хопіць у яго сілы волі процістаяць спакусе.

Ён пастаяў крыху, прыслухаўся, абярнуўшыся да дзвярэй; потым падняў спакусліваю пасудзіну, выцягнуў корак і паднёс рыльца бутлі да носа.

Некалькі секунд ён заставаўся ў гэтай позе; у цішыні толькі час ад часу чулася фырканне, падобнае да таго, якое выдаваў сабака і якое ірландзец выглумачыў як сцвярджальны адказ на свае сумненні. Гэты гук выражаў задавальненне ад духмянага моцнага напою.

Аднак гэта заспакоіла яго толькі на кароткі час; паступова дно бутлі падымалася ўсё вышэй, а рыльца яе з той жа хуткасцю апускалася прама да выцягнутых губ.

— Чорт вазьмі! — усклікнуў ірландзец яшчэ раз, глянуўшы крадком на дзверы. — Плоць і кроў не могуць процістаяць паху гэтага цудоўнага віскі — як не паспрабаваць яго! Было не было! Я толькі адну кроплю, толькі б змачыць кончык языка. Можа, апяку язык... ну ды ладна.

І горла бутлі прыйшло ў сутыкненне з губамі; але, відаць, справа ішла не аб «кроплі, каб змачыць кончык языка», — пачулася бульканне вадкасці, якое сведчыла, што ірландзец, відаць, вырашыў прамачыць як след усю гартань і нават больш.

Цмокнуўшы з задавальненнем некалькі разоў, ён заткнуў бутлю коркам, паставіў яе на месца і зноў усеўся на сваю табурэтку.

— Ах ты, старая шэльма Тара! Гэта ты ўвяла мяне ў спакусу. Ну нічога, гаспадар не даведаецца. Усё роўна ён хутка паедзе ў форт і зможа зрабіць новы запас.

Некалькі хвілін ірландзец сядзеў моўчкі. Ці думаў ён пра сваю правіннасць, ці проста цешыўся ўздзеяннем алкаголю — хто ведае?

Неўзабаве ён зноў загаварыў:

— І што гэта майстра Морыса так цягне ў пасёлак? Ён сказаў, што адправіцца туды, як толькі зловіць крапчастага

мустанга. І на што яму раптам так спатрэбіўся гэты канёк? Гэта не так сабе. Гаспадар ужо тры разы паляваў на яго і не змог накінуць вяроўку на шыю гэтаму дзікаму стварэнню – а сам жа ён быў на гнядым, во як! Ён кажа, што разаб’ецца ў блін, а ўсё ж такі зловіць яго, яй-богу! Хутчэй бы ўжо, а то як бы не давялося нам з табой тарчаць тут да той самай раніцы, калі пачнецца Страшны суд... Ш-ш! Хто там?

Гэты вокліч вырваўся ў ірландца таму, што Тара саскочыла са сваёй падцілкі і з брэхам кінулася да дзвярэй.

– Фялім! – пачуўся голас знадворку. – Фялім!

– Вось і гаспадар, – прамармытаў Фялім, ускочыўшы з табурэткі і накіраваўшыся ўслед за сабакам да выхаду.

6 КРАПЧАСТЫ МУСТАНГ

Фялім не памыліўся: гэта быў голас яго гаспадара, Морыса Джэральда.

Выйшаўшы за дзверы, слуга ўбачыў яго. Як і трэба было чакаць, той вяртаўся дамоў на сваім кані, але цяпер гняды, увесь мокры ад поту, здаваўся амаль чорным, бакі і шыя ў яго былі ўзмыленыя.

Гняды быў не адзін. На туга нацягнутым ласо, прывязаным да сядзельнай луці, ён вёў за сабой таварыша – дакладней, палоннага. Скуруны рэмень, які туга абхапіў сківіцы злоўленага мустанга, прытрымліваўся другім, прымацаваным да яго рэменем, што быў перакінуты праз галаву на шыю, непасрэдна за вушамі жывёлы.

Гэта быў мустанг зусім незвычайнай афарбоўкі. Нават сярод вялізных табуноў, што пасвяцца ў прэрыях, дзе сустракаюцца коні самых нечаканых масцей, такая масць была рэдкай. Конь быў цёмна-шакаладнага колеру з белымі плямамі, раскіданымі гэтак жа раўнамерна, як цёмныя плямы на шкуры ягуара. Арыгінальная афарбоўка каня спалучалася з бездакорным складам. Ён быў шыракагруды, з крутымі бакамі, стройнымі тонкімі нагамі і з галавой, якая магла служыць узорам конскай прыгажосці; буйны для мустанга, ён быў значна меншы за звычайнага англійскага каня, нават меншы за гнядога – таксама мустанга, які дапамог захапіць яго ў палон.

Прыгажун конь быў кабылай; яна належала да табуна, які любіў пасвіцца ля вытокаў Аламо, дзе мустангер тры разы беспаспяхова гнаўся за ёю. Толькі на чацвёрты раз Морысу пашанцавала. Чым было выклікана нястрымнае жаданне злавіць іменна гэтага каня, заставалася тайнай мустангера.

Фялім яшчэ ні разу не бачыў свайго гаспадара такім задаволеным — нават калі Морыс вяртаўся з палявання, як гэта часта бывала, з пяццю ці шасцю злоўленымі мустангамі.

І ніколі яшчэ Фялім не бачыў такой прыгожай палонніцы, як крапчастая кабыла. Ёю залюбаваўся б і не такі знаўца конскай прыгажосці, як былы грум замка Балах.

— Гіп-гіп, ура! — закрычаў Фялім, як толькі ўбачыў палонніцу, і падкінуў уверх свой капялюш.— Слава святому Патрыку', майстар Морыс злавіў нарэшце крапчастую! Гэта кабыла, чорт вазьмі! Ну і канёк!.. Не дзіва, што вы так ганяліся за ёю. Яй-богу! У нас на кірмашы ў Баліносла мы маглі б заламіць за яе любую цану, і яе б у нас усё роўна з рукамі адарвалі. Ну і канёк!.. Куды ж мы яе паставім? У караль з усімі?

— Не, там яе могуць забрыкаць. Прывяжам лепш пад навесам. Кастра, як гасцінны гаспадар, уступіць ёй сваё месца, а сам пераначуе пад адкрытым небам.

Ці бачыў ты, Фялім, калі-небудзь такую красуню... я хацеў сказаць — такога прыгожага каня?

— Ніколі, майстар Морыс, ніколі ў жыцці! А я бачыў шмат пародзістых канькоў у Балібалаху. У, прыгажуня, так бы і з’еў яе! Толькі ў яе такі выгляд, што яна сама, так і глядзі, каго-небудзь з’есць. Вы яе яшчэ зусім не аб’езджалі?

— Не, Фялім, я займуся ёю, калі ў мяне будзе паболей часу. Гэта трэба зрабіць як след. Бо боязна сапсаваць такую прыгажосць. Я пачну аб’езджаць яе, калі адвяду ў пасёлак.

— А калі вы туды збіраецеся?

— Заўтра. Мы павінны выехаць на досвітку, каб к вечару дабрацца да форта.

— Вось гэта добра! Я рады не за сябе, а за вас, майстар Морыс. Ці вядома вам, што ў нас віскі ўжо на зыходзе? Аб гэтым можна меркаваць па тым, як яно ў бутлі боўтаецца. Гэтыя шэльмы ў форце здорава ашукваюць: яны і разбаўляюць, і недаліваюць. Галон’ англійскага віскі мы пілі б разы ў тры даўжэй, чым гэту амерыканскую «дрэнь», як самі янкі яе ахрысцілі.

— Наконт віскі не турбуйся, Фялім. Там жа хопіць і на сёння, і каб напоўніць нашы біклагі для заўтрашняга падарожжа. Не сумуй, стары Балібалах! Пойдзем спярша ўладкуем крапчастую кабылку, а потым у нас будзе час пагаварыць пра новы запас гаючага напітку, які, я ведаю, ты любіш больш за ўсё на свеце.

— І вас, майстар Морыс! — дадаў Фялім пасмейваючыся.

Мустангер усміхнуўся і саскочыў з сядла.

* * *

Крапчастую кабылу паставілі пад павець, а Кастра прывязалі да дрэва. Фялім пачаў чысціць яго па ўсіх правілах, якія заведзены ў прэрыі.

Стомлены да знямогі, мустангер кінуўся на сваю пасцель з конскай шкуры. Ні за адным мустангам яму не даводзілася ганяцца так доўга, як за крапчастай кабылай. Чым была абумоўлена такая настойлівасць, аб гэтым не ведаў ніхто на свеце — ні Фялім, ні Кастра, яго верны конь, — ніхто, акрамя яго самога.

Нягледзячы на тое, што яму давялося правесці некалькі дзён у сядле, з іх тры апошнія — у няспыннай пагоні за крапчастай кабылай, нягледзячы на страшэнную стомленасць, мустангер не мог заснуць.

Час ад часу ён уставаў і пачынаў хадзіць узад і ўперад па хаціне, нібы чымсьці моцна ўсхваляваны.

Ужо некалькі начэй ён пакутаваў ад бяссонніцы, варочаючыся з боку на бок, так што не толькі яго слуга Фялім, але нават сабака стаў здзіўляцца паводзінам гаспадара.

Слуга мог бы падумаць, што гаспадар гарыць нецярпеннем злавіць крапчастую кабылу, калі б ён не ведаў, што ліхаманкавы неспакой у таго пачаўся раней, чым ён даведаўся пра яе існаванне.

Толькі праз некалькі дзён пасля вяртання мустангера з форта крапчастая кабыла ўпершыню трапіла яму на вочы,

так што гэта не магло быць прычынай перамены яго настрою.

Здавалася, удалае паляванне, замест таго каб заспакоіць яго, выклікала адваротнае ўздзеянне. Так, прынамсі, думаў Фялім. Нарэшце ён адважыўся, карыстаючыся правам малочнага брата, спытаць мустангера, што з ім здарылася.

Калі той зноў стаў варочацца з боку на бок, пачуўся голас слугі:

– Майстар Морыс, што з вамі? Скажыце мне, напрамілы Бог!

– Нічога, Фялім, нічога. Чаму ты ў мяне аб гэтым пытаеш?

– Ды як жа не пытаць? Вы ж ні на хвілінку не сплюшчылі вочы з таго самага дня, як у апошні раз вярнуліся з пасёлка. Штосьці адняло там у вас сон. Няўжо вы марыце аб адной з гэтых мексіканскіх дзяўчат – «мучачэ», як тут іх называюць? Не, я гэтаму не паверу. Нашчадку старажытнага роду Джэральдаў не да твару.

– Глуштва, дружок! Табе заўсёды што-небудзь мроіцца. Лепш дай мне закусіць. Не забывай, што я з ранку нічога не еў. Што ў цябе знойдзецца ў кладоўцы?

– Прызнацца, запасы ў нас невялікія. Бо за тья тры дні, што вы лавілі гэтага мустанга, нічога не прыбавілася. Ёсць крыху халоднай аленіны і кукурузнага хлеба. Калі хочаце, я разагрэю мяса ў гаршку.

– Добра, я магу пачакаць.

– А ці не лягчэй вам будзе чакаць, калі вы спачатку змочыце горла гэтым напоем?

– Што ж, я не супраць.

– Чыстага ці з вадой?

– Шклянку грогу. Толькі прынясі халоднай вады з ручая.

Фялім узяў сярэбраны кубак і ўжо сабраўся было ісці, як раптам Тара з гучным брэхам кінулася да дзвярэй. Фялім з некаторай асцярогай накіраваўся да выхаду.

Брэх сабакі змяніўся радасным павіскваннем, быццам ён вітаў старога сябра.

– Гэта стары Зеб Стумп, – сказаў Фялім, выглянуўшы за дзверы, і спакойна выйшаў. У яго былі два намеры: папершае, павітаць гасця і, па-другое, выканаць загад гаспадара.

Чалавек, які з’явіўся ля дзвярэй хаціны, быў гэтак жа не падобны ні на аднаго з яе жыхароў, як і яны адзін на аднаго.

Ростам ён быў не менш як шэсць футаў. На ім былі боты з дублёнай скуры алігатара; у шырокія халявы былі засунуты штаны з даматканай шэрсці, якія калісьці былі пафарбаваны ў кізілавым соку, але цяпер ужо страцілі ад бруду свой колер. Прама на цела была надзета кашуля з аленевай скуры, а паверх яе – выцвілая зялёная куртка, пашытая з байкавай коўдры з выцёртым ворсам. Моцна

патрапаны парьжэлы лямцавы капялюш дапаўняў яго сціплы касцом.

Рыштунак Зеба Стумпа быў звычайным для лясных паляўнічых Паўночнай Амерыкі. Сумка з кулямі і вялікі, сагнуты сярпом рог для пораху былі падвешаны з правага боку на раменьчыку, перакінутым праз плячо; куртка была перахоплена шырокім скураным поясам; на ім віселі скураныя ножны, з якіх высоўвалася рукаятка вялікага паляўнічага нажа, зробленага з аленевага рога.

У адрозненне ад большасці тэхаскіх паляўнічых, ён ніколі не насіў ні макасінаў, ні гетраў, ні доўгай блузы з аленавай скуры, аблямаванай махрамі. На яго сціплым адзенні не было вышыўкі, на паляўнічым рыштунку — упрыгажэнняў. Усё простае, амаль несамавітае, як быццам Зеб асуджаў усялякую фарсістасць.

Нават стрэльба — яго верная зброя, галоўная прылада яго рамяства — выглядала як доўгі брус жалеза, прымацаваны да неадпаліраванай карычневай дзеравякі. Калі гаспадар ставіў стрэльбу на зямлю, то дула даходзіла яму да пляча.

Паляўнічаму, адзенне і зброю якога мы толькі што апісалі, было на выгляд гадоў пяцьдзесят. Скура ў яго была смуглая, а рысы твару на першы погляд здаваліся суровымі.

Аднак, прыглядзеўшыся, вы пачыналі адчуваць, што гэты чалавек не пазбаўлены спакойнага гумару. Хітры

агеньчык у яго маленькіх шэрых вочках гаварыў аб тым, што стары паляўнічы цэніць добры жарт і сам не супраць пажартаваць.

Фялім ужо ўпамянуў яго імя: гэта быў Зебулон Стумп, ці «стары Зеб Стумп», як звалі яго ў вузкім коле знаёмых. Калі яго пыталі, адкуль ён родам, ён заўсёды адказваў: «Кентукіец па нараджэнню і выхаванню».

Зеб Стумп нарадзіўся і вырас у штаце Кентукі і правёў сваю маладосць сярод некранутых лясоў ніжняй Місісіпі, займаючыся выключна паляваннем. Цяпер, на схіле гадоў, ён працягваў гэты ж занятак, але ўжо ў нетрах паўднёва-заходняга Тэхаса.

Тара скакала і ўсяляк па-сабачаму вітала старога паляўнічага; адразу было відаць, што Зеб Стумп і яе гаспадар — прыяцелі.

— Здарова! — лаканічна сказаў Зеб, загарадзіўшы дзверы хаціны сваёй магутнай фігурай.

— Добры дзень, містэр Стумп! — адказаў мустангер, устаючы насустрач госцю. — Заходзьце і сядайце.

Паляўнічы не заставіў сябе прасіць — ён пераступіў парог і, нязграбна павярнуўшыся, усеўся на няўстойлівую табурэтку, на якой раней сядзеў Фялім. Сядзенне было такім нізкім, што калені Стумпа апынуліся амаль не ўзроўні яго падбародка, а доўгі ствол стрэльбы, нібы піка, узвышаўся на некалькі футаў над галавой.

— Чорт бы пабраў гэтыя табурэткі, — забурчаў ён,

яўна незадаволены такім становішчам, — ды і наогул усе крэслы! Куды лепш бярвяно: адчуваеш, па крайняй меры, што яно пад табой не праломіцца.

— Садзіцеся сюды, — сказаў гаспадар, паказваючы на скураны куфэрак у кутку. — Ён больш надзейны.

Стары Зеб не заставіў сябе ўгаворваць, выпраміўся ва ўвесь рост і перасеў на куфэрак.

— Пяшком, містэр Стумп, як заўсёды?

— Не, са мной кляча; я прывязаў яе да дрэва. Я не паляваў.

— Вы, здаецца, ніколі не палюеце вярхом, ці не праўда?

— Што я, дурань? Тыя, хто палюе вярхом на кані, круглыя дурні.

— Але ж у Тэхасэ ўсе так робяць.

— Усе ці не ўсе, але. гэта дурны звычай, звычай лянiвых дурняў. На сваіх дваіх я падстрэлю больш дзічыны за адзін дзень, чым вярхом за цэлы тыдзень. Канешне, для вас конь неабходны, у вас дзічына іншая; але калі выследжваць мядзведзя, аленя ці дзікага індыка, то на кані іх усіх распудзіш. Сваю старую кабылу я трымаю толькі для таго, каб перавозіць на ёй здабычу.

— Вы кажаце, яна тут? Фялім паставіць яе пад навес. Вы ж пераначуеце ў нас?

— Па праўдзе кажучы, я з гэтым намерам і прыехаў. Пра маю клячу не турбуйцеся: яна добра прывязана.

Пазней я яе пушчу на пашу.

— Ці не хочаце закусіць? Фялім якраз гатуе вячэру. На жаль, нічога, акрамя аленіны, не магу вам прапанаваць.

— Што можа быць лепш за добрую аленіну! Хіба што мядзвездзіна... Толькі гэту дзічыну трэба добра падсмажваць на гарачым вуголі. Давайце я дапамагу гатаваць... Містэр Фялім, схадзіце да маёй клячы і прынясіце індычку — яна прывязана да луці сядла; я падстрэліў яе па дарозе.

— Цудоўна! — усклікнуў мустангер. — Нашы запасы зусім спустошаны. Апошнія тры дні я паляваў на аднаго рэдкаснага мустанга і не браў з сабой стрэльбы. Фялім і я, ды і Тара таксама, зусім згаладаліся за гэты час.

— А што гэта за мустанг? — зацікаўлена спытаў паляўнічы, не звяртаючы ніякай увагі на апошнюю заўвагу.

— Цёмна-шакаладная кабыла з белымі плямамі. Цудоўны конь!

— Каб яго чорт, хлопча! Дык гэта ж якраз тая справа, якая і прывяла мяне сюды!

— Праўда?

— Я бачыў гэтага мустанга. Кабыла, вы кажаце? Я гэтага не ведаў, яна ні разу не падпусціла мяне да сябе бліжэй чым на паўмілі. Я бачыў яе некалькі разоў у прэры і вырашыў, што вам варта яе злавіць. І вось чаму. Пасля таго як мы з вамі апошні раз бачыліся, я быў на

Ляоне. Туды прыехаў адзін чалавек, якога я ведаў яшчэ на Місісіпі. Гэта багаты плантатар; ён жыве на шырокую нагу. Нямала аленьяў і індыкоў пастаўляў я яму. Яго завуць Пойндэкстэр.

— Пойндэкстэр?

— Так. Гэта імя ведаюць усе на берагах Місісіпі — ад Арлеана да Сент-Луіса. Тады ён быў багаты; ды і цяпер, відаць, не бедны, бо прывёў з сабою добрую сотню неграў. Акрамя таго, з ім прыехаў пляменнік, па імені Калхаўн, у якога вядуцца грошкі, і рабіць хлопцу з імі няма чаго, хіба што аддаць свайму дзядзечку ў пазыку; і аддасць — праўда, не без задняй думкі: хлопец хітры. Цяпер я скажу, што прывяло мяне да вас. У гэтага плантатара ёсць дачка, вялікая ахвотніца да коней. У Луізіяне яна ездзіла на самых шалёных, якіх толькі можна было знайсці. Яна пачула, як я расказваў старому пра крапчамага мустанга, і не адступілася ад бацькі, пакуль ён не паабяцаў ёй, што не пашкадуе грошай за гэтага каня. Ён сказаў, што дасць дзвесце долараў. Канешне, усе тутэйшыя мустангеры, як толькі аб гэтым даведаюцца, зараз жа кінуцца за каньком; і вось, не сказаўшы нікому ні слова, я паскакаў сюды на сваёй старой кабыле. Злавіце крапчастую — і дзвесце долараў будуць у вашай кішэні! Зеб Стумп ручаецца за гэта.

— Ці не выйдзеце вы са мной, містэр Стумп? — сказаў малады ірландзец, устаючы з табурэткі і накіроўваючыся

да дзвярэй.

Паляўнічы пайшоў за ім, крыху здзіўлены нечаканым запрашэннем.

Морыс павёў свайго госця да навеса і спытаў:

– Падобны гэты конь на таго мустанга, аб якім вы гаварылі, містэр Стумп?

– Праваліцца мне скрозь зямлю, калі гэта не ён! Ужо злоўлены! Табе пашанцавала, хлопец, – дзвесце долараў як з неба зваліліся. Чорт вазьмі, яна **каштуе** кожны цэнт гэтых грошай! Ну і прыгожая ж скаціна! Во будзе радасць для міс Пойндэкстэр!

7 Неспакойная ноч

Даведаўшыся, што крапчасты мустанг ужо злоўлены, стары паляўнічы адразу павесялеў.

Яго настрой стаў яшчэ лепшым дзякуючы змесціву бутлі, у якой, наперакор апасенням Фяліма, знайшлося кожнаму «па глытку» для апетыту перад індычкай, потым па другому, каб запіць яе, і яшчэ па некалькі за люлькай.

Ажыўленая гамонка за вячэрай — па звычаю жыхароў прэрыі — тычылася галоўным чынам індзейцаў і выпадкаў на паляванні.

Паколькі Зеб Стумп быў свайго роду хадзячай паляўнічай энцыклапедыяй, то ён гаварыў больш за ўсіх і расказваў такія гісторыі, што Фялім ахаў ад здзіўлення.

Аднак гутарка спынілася яшчэ задоўга да поўначы. Магчыма, што апарожненая бутля заставіла субяседнікаў падумаць аб адпачынку; але была і іншая, больш праўдападобная прычына. Раніцай мустангер збіраўся адправіцца на Ляону, і ўсім ім трэба будзе рана ўстаць, каб падрыхтавацца да падарожжа. Дзікія коні яшчэ не былі прыручаны, і іх трэба было звязаць адзін з адным, каб яны па дарозе не разбегліся; і яшчэ шмат усялякіх клопатаў чакала іх да ад'езду.

Паляўнічы прывязаў сваю кабылу на доўгую вяроўку, каб яна магла пасвіцца, і вярнуўся ў хаціну са старой, пажоўклай коўдрай, якая звычайна служыла яму пасцеллю.

– Кладзіцеся на мой ложка, – ветліва прапанаваў яму гаспадар, – а я пасцялю сабе на падлозе конскую шкуру.

– Не, – адказаў госць. – Ні адна з вашых палічак не падыходзіць Зебу Стумпу для сання. Я аддаю перавагу зямлі – на ёй і спіцца лепш, і нікуды не звалішся.

– Калі вам так падабаецца, кладзіцеся на падлогу; вось тут будзе добра, я дам вам шкуру.

– Не губляйце дарэмна часу, малады чалавек. Я не прывык спаць на падлозе. Мая пасцель – зялёная трава прэрыі.

– Не збіраецца ж вы спаць пад адкрытым небам?! – усклікнуў уражаны мустангер, убачыўшы, што госць з перакінутай цераз плячо коўдрай кіруе да выхаду.

– Вось іменна збіраюся.

– Але паслухайце, ноч жа вельмі халодная, вы прамерзнеце, як у час норду.

– Пустое. Лепш прамерзнуць, чым спаць у духаце пад дахам.

– Вы жартуеце, містэр Стумп?

– Малады чалавек! – урачыста сказаў паляўнічы. – Зеб Стумп за апошнія шэсць гадоў ні разу не правёў ноч пад дахам. Калісьці ў мяне было штосьці накшталт дома – душло старой смакоўніцы. Гэта было на Місісіпі, калі яшчэ мая старая была жывая; я завёў гэта жыгло дзеля яе; калі яна памерла, я перабраўся спачатку ў Луізіяну, а потым сюды. З той пары мой адзіны дах і днём і ноччу – сіняе

неба Тэхаса.

— Калі вам лепш спаць знадворку...

— Так, лепш, — коратка адказаў паляўнічы, пераступаючы парог і накіроўваючыся да лужка, што расцілаўся паміж хацінай і рэчкай.

З ім была не толькі яго старая коўдра — на руцэ вісела кабрыэста — вяроўка ярдаў сем даўжынёй, сплеченая з конскага воласу. Звычайна яе ўжываюць для таго, каб прывязаць каня на пашы, але зараз яна прызначалася для іншай мэты.

Уважліва агледзеўшы асветленую месяцам траву, ён старанна ўклаў на зямлі вяроўку, акружыўшы ёю прастору дыяметрам у некалькі футаў. Пераступіўшы цераз вяроўку, ён закруціўся ў коўдру, спакойна ўлёгся і праз хвіліну, здавалася, ужо спаў.

Мяркуючы па гучнаму дыханню, ён, мабыць, сапраўды спаў. Зеб Стумп дзякуючы моцнаму здароўю і спакойнаму сумленню заўсёды засынаў адразу. Аднак адпачываць яму давялося нядоўга. Пара здзіўленых вачэй сачыла за кожным яго рухам: гэта былі вочы Фяліма О'Ніла.

— Святы Патрык, — прашаптаў ён, — для чаго гэта стары абгарадзіўся вяроўкай?

Цікаўнасць ірландца некаторы час змагалася з пачуццём ветлівасці, але першая потым узяла верх; як толькі паляўнічы захроп, Фялім падкраўся да яго і стаў

трэсці, каб атрымаць адказ на пытанне, якое яго зацікавіла.

– Пракляты ірландскі асёл! – усклікнуў Стумп. – Я думаў, што ўжо ранак... Для чаго я кладу вакол сябе вяроўку? Для чаго ж яшчэ, як не для таго, каб ахаваць сябе ад усялякіх гадаў?

– Ад якіх гадаў, містэр Стумп?

– Ну канешне ад змей, чорт бы цябе ўзяў!
Адпраўляйся спаць.

Нягледзячы на тое што яго аблаялі, Фялім вярнуўся ў хаціну вельмі задаволены. «Калі не лічыць індзейцаў, горш за ўсё ў Тэхасе ядавітыя змеі, – бурчаў ён, размаўляючы сам з сабой. – Я яшчэ ні разу не выспаўся як след з той пары, як сюды трапіў. Вечна толькі і думаеш пра іх ці бачыш у сне. Як шкада, што святы Патрык не наведаў Тэхас, перш чым адправіцца на той свет!»

Фялім, пакуль жыў у самотнай хаціне, мала з кім сустракаўся і таму не ведаў пра магічныя ўласцівасці кабрыэста.

Ён адразу ж выкарыстаў набытыя веды. Пракраўшыся паціху ў дом, каб не разбудзіць гаспадара, Фялім звяў вяроўку, што вісела на сцяне; затым зноў выйшаў за дзверы і вылажыў яе колам вакол сцен, паступова размогваючы на хаду.

Закончыўшы гэту працэдуру, ірландзец пераступіў парог хаціны, шэпчучы:

– Нарэшце Фялім О’Ніл будзе спаць спакойна, колькі

б ні было змей у Тэхасе!

Пасля гэтага маналога ў хаціне ўсталявалася цішыня. Зямляк святога Патрыка, не баючыся больш пранікнення паўзуноў, імгненна заснуў, расцягнуўшыся на конскай шкуры.

Некаторы час здавалася, што ўсе ў асалодзе ад поўнага адпачынку, уключаючы Тару і злоўленых мустангаў. Цішыню парушала толькі старая кабыла Стумпа, якая ўсё яшчэ скубла траву на пашы.

Хутка, аднак, выявілася, што стары паляўнічы не спіць. Ён варочаўся з боку на бок, як быццам нейкая неспакойная думка пазбавіла яго сну. Перавярнуўшыся разоў дзесяць, Зеб сеў і незадаволена паглядзеў вакол.

— Чорт бы ўзяў гэтага нахабнага ірландскага дурня! — працадзіў ён скрозь зубы. — Разагнаў мне сон, пракляты! Трэба было яго выцягнуць і шпурнуць у рэчку, каб правучыць. Рукі так і сярбяць! Я гэтага не зраблю толькі з павагі да яго гаспадара... Мабыць, я так і не засну да раніцы.

Пры гэтых словах паляўнічы яшчэ раз закруціўся ў коўдру і зноў лёг.

Аднак заснуць яму не ўдалося: ён круціўся, варочаўся з боку на бок; нарэшце зноў сеў і загаварыў сам з сабою.

На гэты раз пагроза выкупаць Фяліма ў ручаі прагучала больш пэўна і рашуча.

Здавалася, паляўнічы яшчэ вагаўся, калі ён раптам

заўважыў штосьці такое, што змяніла ход яго думак. Футах у дваццаці ад таго месца, дзе ён сядзеў, па траве слізгала доўгае тонкае цела; у яго бліскучай лусцэ адбіваліся серабрыстыя промні месяца, і паўзуна няцяжка было распазнаць.

— Змяя! — шэптам вымавіў Зеб, калі яго вочы спыніліся на паўзуне. — Цікава, якая гэта поўзае тут начамі... Занадта вялікая для грымучкі; праўда, у гэтых краях сустракаюцца грымучыя змеі амаль такой жа велічыні. Але ў гэтай занадта светлая луска, ды і тонкая яна цела для грымучай. Не, гэта не яна... А-а, цяпер я пазнаю гэту гадзіну! Гэта «курачка» шукае яйкі. Ах ты, шэльма! І паўзе прама на мяне...

У яго тоне не адчувалася спалоху: Зеб Стумп ведаў, што змяя не перапаўзе цераз валасяную вяроўку, а датыкнуўшыся да яе, папаўзе назад, як ад агню. Пад абаронай гэтага магічнага круга паляўнічы мог спакойна сачыць за няпрошаным госцем, калі б нават гэта была самая ядавітая змяя.

Але яна не была ядавітай. Гэта быў усяго толькі вуж, да таго ж самы бяшкодны, з той разнавіднасці змей, якія ў прастамоўі называюцца «курачкамі», у спісе паўночна-амерыканскіх змей яны лічацца сярод самых буйных.

Твар Зеба выражаў цікаўнасць, і то не вельмі вялікую. Паляўнічы не здзівіўся і не перапалохаўся нават тады, калі вуж падпоўз да самай вяроўкі і, крыху падняўшы галаву,

уткнуўся прама ў яе.

Пасля гэтага наогул нечага было баяцца; змяя адразу павярнула і папаўзла назад.

Секунду ці дзве паляўнічы прасядзеў нерухома, сочачы за тым, як змяя адпаўзае. Здавалася, ён быў у нерашучасці – праследаваць яе, каб знішчыць, ці пакінуць без увагі. Калі б гэта была грымучая, ког’егаловая ці макасінавая змяя, ён бы наступіў ёй на галаву цяжкім абцасам свайго бота. Але бяшкоднай «курачцы» яму не было за што помсціць. Гэта было відавочна са слоў, якія паляўнічы прамармытаў, пакуль змяя павольна адпаўзала:

– Беднае стварэнне! Хай сабе паўзе дадому. Праўда, яна высмоктвае індычыя яйкі і гэтым скарачае індычы род, але ж гэта яе адзіная ежа, і няма чаго мне на яе злавацца. Аднак на гэтага праклятага дурня я страшэнна злы. Вось з кім мне хацелася б паквітацца, толькі б не пакрыўдзіць яго гаспадара!.. Ёсць! Здрава прыдумаў!

Пры гэтых словах стары паляўнічы ўскочыў на ногі, выраз яго твару стаў хітрым і вясёлым, і ён пабег даганяць вужа.

Некалькіх крокаў было дастаткова, каб дагнаць змяю. Зеб кінуўся на яе, растапырыўшы ўсе дзесяць пальцаў. Праз секунду яе доўгае бліскачае цела ўжо выгіналася ў яго руцэ.

– Ну, містэр Фялім, – усклікнуў Зеб, – цяпер

трымайся! Калі я не напалохаю тваю баязліваю душу так, што ты не заснеш да ранку, то я дурань, які не можа адрозніць сарыча ад індыка. Пачакай жа!

І паляўнічы накіраваўся да хаціны; ціхенька пракраўшыся пад яе ценом, ён пусціў вужа ўнутр кола з вяроўкі, якім Фялім акружыў сваё жыллё.

Вярнуўшыся на сваю травяную пасцель, паляўнічы яшчэ раз нацягнуў коўдру і прамармыгаў:

– «Курачка» не перапаўзе цераз вяроўку – гэта напэўна; ясна і тое, што яна аблазіць усё, шукаючы выхаду. І калі змяя праз паўгадзіны не забярэцца на гэтага ірландскага дурня, то Зеб Стумп сам дурань... Стой! Што гэта? Чорт вазьмі, ці не ўжо?

Калі б паляўнічы хацеў сказаць яшчэ што-небудзь, то ўсё роўна не было б чутна, таму што падняўся такі неверагодны шум, які мог бы разбудзіць усё жывое на Аламо і на адлегласці некалькіх міль у наваколлі.

Спачатку пачуўся невыкрыты ці, дакладней, лямант – такі, які мог вырвацца толькі з глоткі Фяліма О'Ніла.

Затым голас Фяліма патануў у хоры сабачага браху, конскага фыркання і ржання; гэта працягвалася без перапынку некалькі хвілін.

– Што здарылася? – спытаў мустангер, саскочыўшы з ложка і навобмацак прабіраючыся да ахопленага жахам слугі. – Што на цябе найшло? Ці ты ўбачыў прывід?

– О, майстар Морыс, горш! На мяне напала змяя! Яна